

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Projevy nekázně z pohledů učitelů základních škol

Vypracovala: Jana Štěpánková

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47Sb zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovení zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne: 26. dubna 2019

.....

Jana Štěpánková

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a trpělivost při realizaci této bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce mapuje projevy nekázně, vyskytujících se na ZŠ, je zde popsán pohled učitelů na své kompetence ve směru k řešení nekázně. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou zpracovány základní teoretické poznatky, týkající se nekázně ve školách a přístupů ke kázni ve školách. Praktická část zkoumá projevy nekázně, kterou řeší učitelé na ZŠ, a to z jejich pohledu. Autorka dále mapuje, jak se cítí učitelé připraveni na řešení situací, které vznikají. V souladu s cílem práce je použit kvantitativní výzkumný přístup a sběr dat pomocí dotazníků. Výběrový soubor tvoří pedagogičtí pracovníci ZŠ.

Klíčová slova: kázeň, nekázeň, škola, učitelé, žáci.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to map expression of indiscipline at elementary schools and is describing teacher's perspective to their competencies in solving indiscipline problems. This thesis is divided in theoretical and practical part. In theoretical part is described basic theoretical knowledges related to indiscipline at schools and approach to discipline at schools. Practical part elaborates on show of indiscipline from teacher's perspective, which they face at elementary schools. In next part author of this thesis elaborates more on teachers feeling about facing situation, which they face at schools. In accordance with aim of this thesis are used quantitative research and questionnaire survey to collect data. As sample for surveys are used elementary schools' teachers.

Keywords: discipline, indiscipline, school, teachers, pupils.

Obsah

Úvod.....	6
1 Kázeň a její vymezení.....	8
1.1 Vymezení školní kázně a její funkce ve škole.....	9
1.2 Funkce kázně, ochrana dítěte ve škole.....	9
2 Příčiny nekázně.....	11
2.1 Diagnostika nekázně.....	12
2.2 Obecná teorie nekázně.....	13
2.2.1 Schéma kázeňských faktorů.....	13
2.2.2 Dreikursova teorie rušivého chování.....	14
2.3 Dědičnost, prostředí, výchova.....	15
3 Projevy školní nekázně.....	17
3.1 Násilí ve škole.....	17
3.2 Agrese.....	18
3.3 Šikana.....	18
3.4 Lhaní.....	19
3.5 Krádeže.....	19
3.6 Záškoláctví.....	20
3.7 Protesty žáků.....	21
3.8 Žákovské žerty.....	21
3.9 Spory mezi žáky.....	21
3.10 Nadaný žák.....	22
4 Prevence a řešení nekázně.....	23
4.1 Ovlivňování klimatu školní třídy.....	23
4.2 Pedagogizace prostředí.....	24
4.3 Preventivní programy.....	25
5 Praktická část.....	29
5.1 Cíl práce.....	29
5.2 I. etapa výzkumu (metodologie kvantitativní).....	29

5.3	Dotazníkové šetření.....	30
5.3.1	Výzkumný soubor	30
5.3.2	Výzkumné předpoklady	30
5.3.3	Struktura dotazníku	30
5.4	Administrace dotazníků	31
5.4.1	Vyhodnocování dat	31
5.5	II. etapa výzkumu (metodologie kvalitativní)	45
5.7	Průběh rozhovoru	46
5.8	Analýza rozhovoru	46
6	Diskuze.....	56
6.1	Diskuze k výzkumným předpokladům.....	56
6.2	Diskuze k výzkumným otázkám	57
7	Závěr	60
8	Literatura.....	62
9	Přílohy.....	64
9.1	Dotazník.....	64
9.2	Rozhovor	66

Úvod

Problematika kázně patří v současné době k velmi závažným tématům nejen ve škole, ale i na veřejnosti. Pod pojmem kázeň si může představit každý něco jiného – poslušnost, disciplínu, dodržování pravidel, předpisů, podřizování se autoritám atd. Setkáváme se s ní v běžných každodenních situacích, v tisku, médiích. Je možné odlišit různé druhy kázně (školní, dopravní, stranická, pracovní, zdravotnická atd.). Vždy je důležité, v jakých podmínkách se objevuje a k čemu napomáhá a jaký má účel.

S hodnocením kázně to může být podobné, jako s hodnocením skalpelu – v ruce chirurga pomáhá, v ruce vraha to je vražedný nástroj. Kázeň se v mnohém překrývá s mravní výchovou. V některých případech může být porušení kázně hodnoceno jako chvályhodný čin (dítě i přes zákaz vyleze na strom, aby zachránilo poraněné ptáče), zrovna tak striktní dodržování norem a pravidel může v některých případech i uškodit. Člověk žije v určité společnosti, která po něm vyžaduje dodržování zadaných pravidel. Mezi společností a výchovně vzdělávacím systémem je vztah, jinak řečeno, kázeňský systém ve škole je odrazem kázeňského systému dané společnosti.

Školní kázeň je v poslední době velmi diskutované téma. Často bývá řečeno, že učitel má vyučovat, vychovávat mají rodiče. Primárně samozřejmě ano, ale rodiče neovlivní některé situace ve škole. Pravdou je, že výchovné přístupy v rodině ovlivňují chování dítěte ve škole. Aby výuka mohla probíhat kvalitně a efektivně, je důležité, aby si učitel průběh hodiny zorganizoval tak, že výuka žáky zaujme a budou s učitelem spolupracovat. Učitel kromě toho, že žáky vzdělává, tak je zároveň i vychovává, ať přímým či nepřímým výchovným působením. U dnešních dětí se stále častěji objevují projevy necitlivosti, agresivity, bezohlednosti, což se projevuje ve školách v podobě nerespektování pravidel a v konfliktech s učitelem, se spolužáky. Právě časté projevy nekázně jsou důvodem, proč pedagogové často opouští svou profesní dráhu a mnozí absolventi pedagogických fakult raději hledají práci v úplně jiném sektoru.

Na chování dětí má vliv více faktorů, především genetické dispozice, prostředí, výchova v rodině, ale i vývojové poruchy z období prenatalního, perinatálního a postnatálního. Za častými prohřešky dětí bývá často ukryto úplně něco jiného než pouze to, že je dítě tzv. nevychované, nezvladatelné, neukázněné. Nepřiměřené tresty mohou výchovnou situaci ještě výrazně zhoršit a míjí se účinkem. Nikde není přesný návod, jak nejlépe vychovávat, pravdou však je, že dobro oplácíme dobrem, zlo oplácíme zlem, agrese vyvolává agresi.

Daleko větší úspěch budeme mít, pokud budeme s dětmi jednat trpělivě, věcně, laskavě, shovívavě s přiměřenou mírou asertivity a smyslem pro humor.

Cílem této bakalářské práce bude v rámci výzkumného šetření ověřit, jak se učitelé zahrnutí do výzkumu cítí být připraveni na zvládnání kázeňských problémů, a jakým způsobem tak orientují svou přípravu na řešení nekázně. Teoretická část bude zaměřena na popsání dané problematiky, přiblížením termínů, např. kázeň, nekázeň, autorita, výchova, budou analyzovány učitelovy kompetence v tomto směru a popsány pohledy na příčiny nekázně. Praktická část bude provedena metodou smíšeného výzkumného designu. Nejprve metodou kvantitativního výzkumu, formou dotazníků, které budou rozdány učitelům různých typů základních škol (vesnické, městské, velkoměstské). Další část bude provedena na bázi kvalitativní metodologie, technikou sběru dat bude rozhovor s třídními učiteli, ředitelem školy, výchovným poradcem.

1 Kázeň a její vymezení

Definice kázně existuje celá řada. S pojmem kázeň se také pojí pojmy jako norma, dodržování pravidel, podřizování se. *Pedagogický slovník* definuje kázeň takto: *Vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority.* (Průcha a kol., 2003, s. 98) Kázeň rovněž může být také vnímána jako: *Vědomé dodržování zadaných pravidel.* (Bendl, 2011 a, s. 36) Rozvoj současné společnosti v oblasti vědy, techniky, ale také posun v oblasti hodnotové orientace, klade na dnešního člověka nové požadavky, a to s sebou přináší i nový pohled na kázeň. Ta se stává zásadním pilířem školy i společnosti. Různé společnosti mají také odlišné vnímání kázně. Tyto podoby můžeme posuzovat jak z historického hlediska, ale také podle toho, jaké převažuje ve společnosti náboženství, politické zřízení, svou roli sehrávají taktéž i klimatické podmínky. Jako příslušníci západní kultury preferujeme chování, metody a prostředky výchovy vycházející se společenských hodnot a tradic střední Evropy, ty se však odlišují od příslušníků jiných kultur, pro které se jeví mnohdy jako naprosto nepřírozené. Život v určité společnosti ovlivňuje hodnotovou orientaci, povahu norem a chování lidí. Jednotlivé kultury mají různé sociální organizace, jinou podobu rodinné výchovy, různé mechanismy morálních hodnot, což se projevuje i na chování dětí ve škole. (Bendl, 2011 a)

Posun oproti dřívějším dobám nastává hlavně ve zdůrazňování sebekázně, sebeovládání, sebevýchovy, zodpovědnosti za své chování i za svůj život. Toto souvisí s nabytou politickou a ekonomickou svobodou a posunem v myšlení směrem k odpovědnosti za své chování a za svůj život, které není možné přenášet odpovědnost na někoho druhého. Pro dnešní dobu je charakteristický individualismus, který je právě odrazem vlastní odpovědnosti za své chování a za vlastní vývoj, za svůj život, svobodu. Klíčovými úkolem doby se stává zvládat být vlastním pánem a vychovávat sám sebe. Sebekázeň je považována za jeden ze stěžejních cílů výchovy. Cílem novověké výchovy je rozvoj všech schopností člověka, což není věc pouze vychovatele, ale hlavně vychovávaného. Není to jen programová kultivace dispozic dítěte, ale jde o to, aby dítě získalo vnitřní hnací sílu, která jej v procesu výchovy a vzdělávání bude motivovat k podávání co nejvyšších výkonů, což se bude odrážet do jeho budoucího života. (Bendl 2011 b)

1.1 Vymezení školní kázně a její funkce ve škole

Školní kázeň můžeme definovat jako vědomé dodržování školního řádu (eventuálně pravidel chování ve třídě) a pravidel (pokynů) stanovených učiteli, popřípadě ostatními zaměstnanci školy. (Bendl, 2011 b, s. 35) Školní kázeň se v mnohém překrývá s kázní ve společnosti, kde plní řadu svých funkcí, např. orientační (jak se má člověk chovat a co očekávat od ostatních), ochrannou (lidé se cítí bezpečně při zachování dobrých zákonů), existenční (umožňuje lidstvu přežít), sociotvornou (předpoklad dobře fungující společnosti), výkonovou (zvyšuje výkon lidského konání). V mnohém se kázeň ve škole a společnosti překrývají, potřeba kázně stoupá s počtem lidí ve skupině, což je také případ školy. Vždyť v jedné budově se nezřídka nachází několik set žáků, proto určitá pravidla jsou dobrým předpokladem jejich soužití a organizační výkonnosti. (Bendl, 2011 b)

Chování žáků ve škole se zpravidla řídí dvěma normami. První norma jako psaná je školní řád a druhá, nepsaná norma, jsou slovní pokyny vedení školy, učitelů, případně zaměstnanců. Dále je součástí školní kázně také legislativa, např. to, že školní docházka na základní škole je povinná a je zakotvena ve *Školském zákoně*. Součástí školního řádu bývají také další projevy chování týkající se kázně, jako je zneužívání návykových látek, záškoláctví, projevy rasismu, xenofobie, šikanování. (Bendl, 2011 b)

V dnešní době je problematika kázně stále nejasná a názory pedagogů se liší. Někteří ji vidí jako podrobování se dítěte daným pravidlům, jiní naopak vnímají nekázeň jako něco, co brání efektivní výuce. *Z dlouhodobého hlediska se pohled na kázeň ve škole mění v tom smyslu, že zatímco dříve se děti musely přizpůsobovat škole (školní kázni, stylu výchovy, typu výuky, organizačním formám vyučování), dnes se škola naopak přizpůsobuje dětem.* (Bendl, 2011 a, s. 35)

1.2 Funkce kázně, ochrana dítěte ve škole

Mnoho žáků si přeje zachování kázně ve škole, neboť pro ně znamená naplnění jedné ze základních potřeb – potřebu bezpečí a jistoty. Kázeň a bezpečné školní klima je znakem tzv. dobré školy. Nejen pro žáky, ale také pro učitele zajišťuje kázeň bezpečné prostředí zajišťující kvalitní výuku. Žáci očekávají od učitele, že on nastolí ve třídě takový pořádek a řád, aby se zde cítili bezpečně a výuka probíhala kvalitně a efektivně. Následující přehled tzv. funkcí kázně vychází z Bendlova pojetí a zdůrazňuje protektivní charakter kázně (Bendl 2011, s. 28 b):

Ochrana ve smyslu bezpečí

V dnešní době mají rodiče možnosti výběru školy, dle vlastního uvážení. Samozřejmě chtějí pro své dítě to nejlepší a o dané škole si zjišťují fakta pro ně podstatná. Nejen to, jak škola připraví své žáky k následnému studiu, ale také to, jaké klima v dané škole panuje. V tomto případě se jedná o ochranu dítěte před ohrožením ze strany spolužáků, hlavně před šikanou a násilím v dětském kolektivu. Protože pokud dítě šikanu zažije, zpravidla si nese následky po celý život.

Ochrana ve smyslu výkonovém

Kázeň ve třídě zajišťuje kvalitní a efektivní výuku. Oproti tomu nekázeň brání efektivní výuce. Vyučovací hodina trvá 45 minut, pokud učitel během této doby musí místo výuky průběžně zvládat neustále neukázněné žáky, ztrácí tímto mnoho času určeného pro samotnou výuku.

Ochrana ve smyslu hygienickém

Školní kázeň má žáky chránit před škodlivými vlivy jako je kouření, alkohol, užívání drog. V současné době již není neobvyklé, že žáci tyto omamné látky užívají buď před vstupem do školy, nebo přímo v prostředí školy. Dále také školní výlety nebo lyžařské kurzy jsou v tomto smyslu rizikovější. Žáci jako by se chtěli předvést před ostatními nebo si nepřipouští, že školní řád platí i zde.

Ochrana ve smyslu ekonomickém

Kázeň v tomto smyslu chrání školu, případně rodiče, před finančními ztrátami týkající se vandalismu, ničení majetku, poškozování či odcizování majetku. Do budoucna tak má ochránit žáky před delikventním chováním a kriminalitou, čímž je omezeno jejich další vzdělávání.

Ochrana ve smyslu prognostickém

Tato kázeň přispívá ke zdravému vývoji jedince a má jej chránit před budoucí kriminalitou. Právě děti, které se projevují ve škole jako agresivní, mají v budoucnu větší předpoklady ke kriminalitě. Zároveň žáci, kteří takovému chování často přihlíží, ho časem mohou vnímat jako běžný způsob řešení konfliktů.

Toto jsou základní funkce kázně zajišťující kvalitní a efektivní výuku, které by měly být zajištěny nejen během výukových hodin, ale i o přestávkách.

2 Příčiny nekázně

Nekázeň má většinou více příčin, jako ty hlavní se uvádí vnitřní (genetické dispozice) a vnější (vliv výchovy, vliv prostředí, ve kterém se žák pohybuje). Aby učitel vedl žáky ke kázní a prosociálnímu chování a zároveň předcházel nekázní, měl by své žáky znát. Měl by znát jejich osobní anamnézu (rodinné poměry), znát klima ve třídě (kdo s kým kamarádí), přistupovat k žákům individuálně, protože, co platí na jednoho, může druhému naopak škodit. Každý projev nekázně má svou příčinu, kterou by učitel měl umět odhalit. Důležité je včasné rozpoznání příčiny neukázněného chování a podle toho zvolit kázeňské metody a prostředky. Pokud je příčina neukázněného chování stanovena nesprávně, může to situaci ještě více zkomplikovat a zhoršit. Řada učitelů si nevhodné chování vysvětluje jako útok na vlastní osobu nebo jako zkaženost dítěte. *Za snahou deplat, ponížit, ublížit se mohou skrývat nezahojená psychická poranění, jakož i volání o pomoc.* (Bendl, 2011 a, s. 69) Pokud učitel bude hledat příčiny žákova neukázněného chování jinde, než jsou ve skutečnosti, způsobí svým přístupem narušení vztahu mezi ním a žákem, které může být někdy i trvalé. (Bendl, 2011 a)

Pokud budeme hledat příčiny nekázně, kterých je celá řada, narazíme na problematiku specifických projevů nekázně. Ve většině případů se však neprojevuje pouze jeden druh, ale vzájemně se prolínají. Původ vzniká především v rodině, kdy dítě má vzor v rodičích. Pak již stačí, aby se dítě dostalo do prostředí, které se mu samo nabízí, aby se projevovalo nevhodně nebo mezi vrstevníky, kteří mají podobné sklony k neukázněnému chování. Samozřejmě i společnost v mnoha případech sama jako by vyzývala k nevhodnému chování. Nevhodné chování politiků, sportovců, celebrit vnímají daleko více, než dospělí a proč by samy takové chování nemohly napodobit? Vždyť je to normální, ba i vtipné. Okolní faktory však nepůsobí na všechny žáky stejně, záleží zde na momentální náladě, zkušenostech, celkovém zdravotním stavu, charakterovým vlastnostem, dosavadní výchově, citovém rozpoložení a odolnosti. *Zatímco jednoho žáka ponechá určitý vliv chladným, na jiného žáka mocně zapůsobí.* (Bendl, 2011 a, s. 73)

Fontana (2003) popisuje důvody problémového chování, se kterými se nejčastěji učitelé potýkají, jsou nejčastěji potíže se zvládnutím třídy. Děti buď jednotlivě nebo ve skupinách mohou působit problémy, které často těžko zvládá i nejzkušenější učitel. Mnoho učitelů je přesvědčeno, že jejich autorita je založena na předstírání moci. Sankce, které mohou využít vůči dětem, jsou omezeny a pokud děti objeví tyto mezery, učitel se stává často bezmocným. Tento názor je však přehnaně pesimistický, ale upozorňuje na skutečnost,

pokud učitelé budou využívat svou moc, nadřazenost a jednat pouze autoritativně a překročí své meze, budou riskovat svou kariéru. (Fontana, 2003)

2.1 Diagnostika nekázně

Aby mohla být určena příčina nekázně, je nezbytná včasná diagnostika. Rozpoznání některých projevů nevhodného chování není vždy úplně jasné a viditelné. Například šikana, tak častý jev, probíhá často skrytě. Odehrává se bez přítomnosti dospělých, agresori si umí najít skrytá zákoutí školy. Pokud jsou náhodou přistiženi, dokáží předstírat s úsměvem na rtech, že je to jen nevinná hra. V tom případě je učitel na pochybách, i když určité podezření mít může. Učitel kromě toho, že má trvale udržovat školní kázeň, aby výuka mohla probíhat kvalitně a efektivně, zároveň má včas umět odhalit projevy nekázně. K diagnostice jsou využívány různé diagnostické metody. (Bendl, 2011 a)

Pedagogická diagnostika bývá často ztotožňována jako rutinní posuzování žáků a dospělých. Avšak má svou teorii metodologii, výzkum, infrastrukturu, a tudíž splňuje kritéria, že je jednou z pedagogických disciplín. Diagnostika se vyskytuje v lékařství a odsud byl tento termín převzat do psychologie, pedagogiky, ale i technických oborů. Obecně tento výraz znamená teorii objektivních postupů k určování stavu určitých jevů a procesů, jejich vlastností, příčin těchto vlastností a odchylek vlastností. V pedagogice se tento termín začal objevovat v 60. letech minulého století a postupně nabýval širokého významu.

- Pedagogická diagnostika – vědecká disciplína, která se zabývá teorií a metodologií diagnostikování v edukačním prostředí.
- Diagnostikování – soubor odborných činností, které jsou realizovány při vytváření diagnózy, což je rozpoznání popisu, případné objasnění vlastností jevů, subjektů a procesů edukace, které lze zjistit v daném časovém bodu a v daných podmínkách.

Během pedagogického diagnostikování se nejen zjišťuje, ale také hodnotí. Diagnostikování je explorativní (vyšetřující) a explanativní (objasňující) činnost, čímž má svým charakterem velmi blízko k výzkumu.

V diagnostické práci je používána řada metod, které se snaží odhalit příčiny obtíží, kvůli kterým se daná osoba podrobuje diagnostikování. Pedagogická diagnostika je často propojena s psychologickou diagnostikou, hlavně u žáků základních škola studentů středních škol. (Průcha, 2006)

2.2 Obecná teorie nekázně

Teorii, kterou zde představíme, je modifikací teze z oblasti kriminalistiky. Ta říká, že kriminalita se šíří takovou měrou, jakou se vyplácí. Aplikováno na školní kázeň: Nekázeň žáků ve škole se šíří tou měrou, jakou se vyplácí. (Bendl, 2011 b, s. 79) Děti mají vzor v dospělých, již od raného dětství probíhá hlavní učení nápodobou. Ať na vlastní oči nebo prostřednictvím médií vidí, jakých trestných činů se dospělí dopouští a jak třeba reagují na policisty, soudce a ono se vlastně nic neděje. Následně se dopouští dalších trestných činů, protože se jim to vyplácí. Toto se samozřejmě na děti přenáší a proč by to také nezkusily. Nejdříve v omezené míře, a když to projde, tak zkusí pokračovat. Pak zjišťují, že jim to přináší nějaký užitek. Třeba používání taháku při písence, opisování, napovídání – dostane lepší známku. Dále třeba získává převahu, obdiv spolužáků, pocit vlastní moci (alkohol, kouření, záškoláctví, vulgarity, drzost, šikana, drogy, přepisování známek, vandalismus, rvačky...). (Bendl, 2011 b)

Zde se můžeme setkat s jevem, který se odborně nazývá kruhová kauzalita. Podstatou je, že problém, který je nevhodně řešen, může vyvolat další problém, který zpětně zesiluje problém v oblasti původní. Například, když dítě bude trestáno za špatné známky (místo, aby mu rodiče s učením pomohli), dosáhnou toho, že dítě jim bude známky zapírat a v učení se bude postupně zhoršovat. Jako další teorie, která nepatří mezi ty nejnovější je metoda pokusu a omylu. Učitel se snaží eliminovat nějakým vlastním osvědčeným způsobem nevhodné chování, pokud se mu to nepodaří, využívá jiný prostředek k eliminaci. Zase zde záleží na okolnostech, někdy funguje to a příště zase něco jiného ve stejné situaci. (Bendl, 2011 a)

2.2.1 Schéma kázeňských faktorů

V této kapitole budou popsány faktory, ovlivňující lidské chování jak v pozitivním, tak i negativním směru. V některých případech působí jeden faktor, ve většině případů působí dva i více faktorů, které se vzájemně prolínají (Bendl, 2011 a)

- Biologické – vrozené dispozice, stavba a funkce CNS, temperament, poruchy chování, ADHD.
- Sociální – rodina, kamarádi, škola, příbuzní, třídní klima, kriminalita ve společnosti.
- Duchovní – postoje ke spolužákům, chybění smyslu života.
- Biologicko-sociální – inteligence, citová a sociální zralost, zdravotní stav.

- Zdravotnicko-hygienické – výživa, pitný režim, pohyb, dostatek odpočinku a spánku.
- Fyzikální – počasí, architektura a vybavení školy, sestavení nábytku ve třídě a jeho barvy.
- Situační – momentální rozpoložení, celková atmosféra ve třídě i škole, nečekaná nepříjemná situace v rodině, hluk zvenčí, nezáživný výklad učitele, školní neúspěch z předchozí hodiny.
- Kombinované – kombinace dvou i více popsaných faktorů.

2.2.2 Dreikursova teorie rušivého chování

Bendl (2011 b) uvádí studii psychiatra Rudolfa Dreikurse, který se snažil pochopit příčiny nevhodného chování dětí. Pokud chceme vést děti ke kázi, je nutné neukázněnému chování porozumět a umět jej napravit. Učitelé, kteří dokáží porozumět chování dětí, mají větší šanci eliminovat nevhodné chování. Dětem, které zlobí, zřejmě něco chybí a upozorňují na sebe nevhodným způsobem za cílem něčeho dosáhnout. Toto rozčlenil do čtyř oblastí:

- Upoutání pozornosti – dítě chce někam patřit, chce, aby si ho někdo všiml.
- Moc – dítě si mylně domýšlí, že pokud chce někam patřit, musí nutně získat převahu a někomu velet a poroučet.
- Msta – dítě se mylně domnívá, že bude někam patřit, pokud bude druhým ubližovat. Jemu samotnému je ubližováno a ve stejné míře ubližuje druhým.
- Předvádění vlastní neschopnosti – dítě se mylně domnívá, že bude někam patřit, pokud ostatní přesvědčí, aby od něho nic neočekávali. *Takové dítě vysílá do světa poselství: „Jsem neschopný a bezmocný:“.* (Bendl, 2011 b, s. 81) Dítě si v podstatě příčin svého chování ani není vědomo. Ono vlastně vysílá signály, kterých by si dospělí měli všimnout, včas je podchytit a umět mu pomoci.

Dítě ani samo nezná důvod svého chování, v mnoha případech je důvodem neuspokojování základních lidských potřeb (potřeby podle Maslowovy pyramidy potřeb). Člověk je sociální bytost a jeho hlavním cílem je někam patřit, vybudovat si svou pozici

na základě daného chování, které nám zajistí pozici získat. Děti si své cíle určují tak, jak je vnímají, za snahou dosáhnout svého cíle se mohou projevit právě podle výše popsanych oblastí. *Chování dětí a jejich podněty zaměřené na nás se změní pouze tehdy, pokud my změním svůj přístup.* (Bendl, 2011 b, s. 84) I když učitel nevyvolal nevhodné chování žáka, přesto by na ně měl umět zareagovat a svým vlastním chováním změnit chování dítěte. Pokud pochopí chování dítěte, v klidu by si měl promyslet kroky, které povedou k postupnému zlepšení situace. Někdy to může být během dne, jindy to může trvat i týdny, záleží na dané situaci a kolik faktorů zde působí. (Bendl, 2011 b)

2.3 Dědičnost, prostředí, výchova

Triáda uvedená v titulku bývá znázorněna jako trojúhelník. Základnou je dědičnost. Odvěsny tvoří dva zbývající faktory. (Novák, 2014, s. 14) Stále však není jasné, co má větší vliv na chování jedince. Zda je to jeho genetický základ nebo, výchova a vliv okolního prostředí. Každý se ocitá v určitém čase v nějakém prostředí. Prostředí působí na člověka a člověk působí na prostředí. Toto zároveň ovlivňuje genetická výbava a nemalou měrou se podílí i výchova. Každý člověk se rodí s genetickou výbavou, která je daná. Pak záleží na rodině, ve které dítě vyrůstá, jakým způsobem na dítě výchovně působí, jak se mu věnuje, aby dítě mělo co největší příležitost rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Zároveň přiměřeně ovlivňovat jeho negativní projevy, protože v rodině probíhá nejdůležitější a nejdůležitější fáze socializace. Další fáze pak probíhají ve školských zařízeních, kde se dítě poprvé setkává se svými vrstevníky. Jak pro dospělé, tak i pro děti platí, že se v různém prostředí chovají jiným způsobem. Jinak se chovají doma, ve škole, v zájmovém kroužku, během výuky, o přestávce, ve školní družině, na školním výletě nebo venku v parku či hřišti. Zde se dítě, které jindy nevykazuje známky nežádoucího chování, může projevovat nevhodně jen proto, aby se začlenilo mezi vrstevníky. (Novák 2014)

V této souvislosti se také můžeme setkat s pojmem *genius loci*, což v doslovném překladu znamená „duch místa“. Vyjadřuje to atmosféru místa, pochopení toho, že každé místo má svou specifickou atmosféru. Člověk je sžitý s prostředím, ve kterém vyrůstá, pracuje a žije, což ovlivňuje jeho charakter, povahu a utváření vlastní identity. *Genius loci* dává lidem pocit bezpečí, jistoty, dává svůj řád, ale může to být i něco, co je stresuje, provokuje, činí je nejistým až bojácným. *Genius loci* vyvolává u člověka svými podněty psychické reakce, které ovlivňují jeho chování. Člověk má svá oblíbená místa, která v něm vyvolávají pozitivní reakce, dodávají mu energii, kam se rád vrací, aby zde našel

harmonii a pohodu. Toto je podnětem k tomu, aby i děti měly svá místa, kde mohou načerpat pozitivní energii, harmonii a pohodu. (Bendl, 2015)

3 Projevy školní nekázně

Podle Bendla je nekázeň ve škole často diskutovaným a velmi závažným tématem. S nekázní se však nesetkáváme pouze ve škole, ale prakticky kdykoliv a kdekoliv (na ulici, v obchodě, na pracovišti, prostě vždy, kde se setkává více lidí). Nekázeň nejen školní není pouze tématem dnešní doby, její známky byly vykazovány vždy, v každé době. Pouze s rozvíjícím se pokrokem v oblasti vědy a techniky a vývojem informačních technologií dochází k nástupu jiných negativních projevů.

V současné době se daleko častěji setkáváme s termínem „rizikové chování“, což je pojem vysvětlující důsledky chování, jež má za následek nárůst sociálních, zdravotních, výchovných a dalších rizik jak pro jedince, tak i pro společnost. V této kapitole budou popsány ty nejdůležitější, ve skutečnosti jich existuje ještě víc, např. alkohol, kouření, drogy, používání informačních technologií atd. (Bendl, 2011 b)

Málokdo z pedagogů ale připouští, že výchova ani zdaleka není všemocná. Významný vliv má dědičnost, na člověka působí prostředí, ve kterém žije, na jeho vývoji se podepisují podmínky, které vytvářejí sumu zkušeností každého z nás a odrážejí se ve vývoji našich názorů, postojů, vztahů. (Pelikán, 1997, s. 7)

3.1 Násilí ve škole

„Mobbing“ je pojem, který se poprvé vynořil ve světě zaměstnanců. Myslí se jím nenápadné popichování, intriky, šikany, zlomyslné pomluvy, a psychický teror, tedy všechny způsoby znepríjemňování života, které známe také ze školy a z učebního poměru. (Erb, 2000, s. 43)

Mobbing se v dětském kolektivu neprojevuje otevřeně, ale skrytě a oběti to většinou tiše snášejí a nevyhledají někoho, komu by se mohly svěřit. Manipulátoři se snaží dosáhnout toho, aby žák začal sám o sobě pochybovat, přestal si věřit, ztrácel sebevědomí, cítil se osamělý a ani sám nevěděl, jak z toho ven. Časem se snižují jeho školní výkony a dochází to až tam, že hledá, jak se škole vyhnout, třeba úniky do nemoci. Důvody k takovému chování a jednání mohou mít různé příčiny jako je třeba vzhled, styl oblékání, odlišné chování od většiny žáků, školní prospěch. Každý žák je jinak odolný, někdo více, někdo méně, ale tohle zasáhne i hodně silného žáka a delší dobu to nemusí být zjevné i pro zkušeného učitele. (Erb, 2000)

Martínek (2009) popisuje tyto následující projevy nekázně:

3.2 Agrese

Co se týče školního prostředí, v pedagogické veřejnosti panuje často představa, že agrese je jev, kdy jedno dítě zaútočí vůči druhému, popř. dítě zaútočí na dospělého člověka. Tak to často je, ale není to vždy pravidlem. (Martínek, 2009, s. 21) Agrese se projevuje více způsoby níže popsány:

- ✓ Agrese vybitá na neživém předmětu – poměrně častý jev vyskytující se ve školním prostředí, při kterém se terčem útoku stává neživý předmět (sešit, pravítko, školní vybavení). Většinou se takto projevují žáci s nižším sebevědomím, kteří se snaží dát najevo, svou fyzickou silou se snahou zastrašit spolužáky.
- ✓ Agrese vybitá na zvířeti – ve školách se stává, že děti chovají nějaké malé zvíře. Vůči němu se pak může projevovat agrese ze strany žáka, řešícího si tím svůj problém. V mnohých případech dítě získá jakousi převahu a časem se jeho agrese může obrátit proti slabšímu spolužákovi. Toto již pak hraničí se šikanou.
- ✓ Autoagrese – toto je druh agrese, kdy si dítě vybíjí agresi samo na sobě. Projevovat se to může různými způsoby jako je vytrhávání vlasů, okusování nehtů, píchání se kroužtkem. Příčinou je vždy silné vnitřní napětí, které může mít své různé důvody (situace v rodině, dlouhodobý stres, frustrace).

3.3 Šikana

Dlouhodobý problém, který se stále řeší, ale spíše stupňuje, stejně jako přibývá agresivita a další trestné činy vyskytující se nejen na našich školách. Samotná šikana je variantou agresivity. Bohužel se stále setkáváme s názory učitelů a vedení některých škol, že toto na jejich škole není možné. Agresoři zůstávají nepotrestáni a jejich rizikové se většinou s věkem stupňuje. Oběť si pak nese následky do dalšího života. *Šikana – jeden nebo více žáků úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.* (Martínek, 2009, s. 109)

Šikana se projevuje tak, že agresor získává převahu nad obětí, ať je to formou fyzické síly, dále i psychické síly (psychicky odolnější jedinec získává převahu nad méně odolným jedincem). Zároveň převaha mentální síly, kdy intelektově zdatnější jedinec trápí méně zdatného jedince po stránce intelektu. Převaha mocenské síly je také častý projev, kdy žáci vyšších ročníků ubližují žákům z nižších ročníků, což se pak následně opakuje, když jsou, tito žáci starší. Na šikaně se většinou nepodílí pouze jeden žák, ale

obvykle to bývá skupinka žáků, kteří agresora poslouchají a přizpůsobují se mu. Šikana nemusí vždy probíhat pouze mezi žáky, ale může se vyskytovat i v jiných formách jako: učitel x žák, žák x učitel, rodič x učitel, učitel x rodič, učitel x učitel a ředitel x učitel.

Podstatná je prevence šikany, tak aby k ní vůbec nedocházelo. Pokud se tak stane, je na místě včasné rozpoznání a řešení. Dítě, které se stane obětí šikany, si následky v sobě nese po celý život. *Podobně jako je tomu u většiny nemocí, i o šikaně platí, že je mnohem snadnější, účinnější a levnější zlu předcházet, než je později možná už příliš pozdě – odstraňovat nebo proti němu bojovat.* (Řičan, 1995, s. 71)

3.4 Lhaní

Lhaní se obvykle dělí do tří základních kategorií:

- Smyšlenka (konfabulace) – toto je typické pro děti předškolního věku, kde si takovou smyšlenkou doplňují souvislosti dle vlastní fantazie. Není to nic neobvyklého ani patologického. Patologické se toto stává až u dětí mladšího a staršího školního věku, což je projev emoční lability nebo snížených rozumových schopností.
- Bájná lež – v tomto případě dítě vypráví smyšlené příběhy tak, aby zaujalo statní posluchače, samo zde hraje hlavní roli. Dítě se do vyprávění tak zamotá, že už samo pak nepozná, co je pravda a co lež. U dětí do deseti let věku je toto tolerantní, pokud se jedná o děti straší, bývá to příznakem nějaké psychické poruchy.
- Pravá lež – touto cestou chce dítě záměrně něčeho dosáhnout nebo se vyhnout něčemu jemu nepříjemnému a pokouší se takto s dospělými manipulovat. Toto se vyskytuje ve věku, kdy dítě samo dobře rozezná pravdu a lež, tudíž ji používá vědomě a záměrně. (Martínek, 2009)

3.5 Krádeže

Krádeže mohou mít více příčin, v některých případech si dítě ani neuvědomuje, že něco krade, protože doma vyrůstá s více sourozenci, kde je běžné si brát věci ostatních dětí a totéž praktikuje i ve škole. V dalším případě to jsou děti ze sociálně slabších rodin, které jsou ke krádežím naváděny již od raného dětství, a jim přijde naprosto normální, že krade. Jiné dítě krade za účelem získání věci, které samo nemá nebo ani mít nemůže. Nebo se chce zalíbit v partě, protože to může být jedna z podmínek přijetí do party.

Pokud se dítě krádeže dopustí je nutné na to co nejrychleji zareagovat, začít s dítětem pracovat, nejdříve zjistit příčinu a pak mu vysvětlit důsledky jeho nevhodného chování. (Martínek, 2009)

3.6 Záškoláctví

O záškoláctví se hovoří v případě, kdy dítě vědomě zameškává školní docházku, má časté absence, někdy bez vědomí rodičů. Zároveň jsou případy, kdy rodiče vědí, že dítě do školy nechodí a nějak to ani neřeší. Časté absence pak končí tak, že děti opakují ročník. Záškoláctví má své příčiny, zde jsou uvedeny ty nejčastější:

- Negativní vztah ke škole – ve škole tráví dítě převážnou část dne, a pokud dítěti nejde učení, tak jako ostatním, nezvládá běžné tempo třídy, stává se terčem posměchu spolužáků, někdy mohou přispět i nevědomě myšlené negativní poznámky od učitele. Takové dítě se uzavírá do sebe, nemá kolem sebe kamarády a pomalu se v něm pěstuje nezáměr až odpor ke škole. Také děti, které jsou úspěšnější než ostatní, učení jim jde samo, u učitelů jsou oblíbeni, tak u spolužáků takový obdiv nemají a také tyto děti bývají často vyčleňovány z kolektivu spolužáků. Také žáci handicapovaní nemusí být přijímáni ostatními spolužáky, také oni se mohou stát terčem posměchu. Toto má za následek, že dítě se pod různou záminkou začne škole vyhýbat, časem si může vypěstovat tzv. školní fobii.
- Vliv rodinného prostředí – v každé rodině probíhá nějaký způsob výchovy, rodina je primárním činitelem socializace dítěte a zde dítě přejímá od dospělých vzorce chování. Velký vliv na chování dítěte má výchovný styl, který rodina upřednostňuje. Střídání výchovných stylů nejednotnost rodičů vyvolává u dítěte pocity nejistoty. Pokud rodiče nejeví zájem o školní výsledky, nemá zde dítě zpětnou vazbu jak v pozitivním, tak i negativním smyslu, ztrácí samo zájem o vzdělávání.
- Trávení volného času a vliv party – jak bylo popsáno výše, když dítě nenachází svou pozici v rodině, hledá ji jinde. Každý člověk potřebuje mít své místo, někam patřit a zaujímat zde svou vlastní pozici. U dětí toto platí více než u dospělých a v tomto případě se často stanou členy party, která tráví volný čas po svém. Členové party mají podobné zaměření, nechodí do školy, tráví volný čas na určeném místě a mají svého vůdce, ke kterému všichni vzhlížejí. Objevuje se zde užívání návykových látek (alkohol, drogy, kouření), které si opatří buď krádeží,

nebo krádeží peněz, za které si pak toto nelegálně koupí. Často se zde objevují prvotní známky patologického chování.

Záškoláctví je nutné odhalit co nejdříve a je zde nutný citlivý přístup. Zjistit příčinu a tu umět odstranit, je důležitá spolupráce pedagogických pracovníků jako kolektivu a zároveň přístup rodičů. (Martínek, 2009)

Pařízek (1990) popisuje projevy nekázně, zde jsou uvedeny některé z nich:

3.7 Protesty žáků

V takových případech znamená, že žáci odmítají uposlechnout pokyn učitele, což se projevuje v různých podobách: odmítnutí psát test, samovolné opuštění školy, schovávání se před učitelem (pod lavice, v zákoutích školy), neplnění zadané práce. Zde se jedná o skupinovou spolupráci žáků, sice se celá třída jednotně na něčem domluví, ale je to přestupek proti pravidlům školy. Toto je nutné řešit co nejdříve, protože to ovlivňuje budoucí autoritu učitele (co projde v jedné třídě, projde i v jiných). Zde je možné pro žáky vymyslet vhodný trest, následně je možné změnit způsob vedení vyučování, učitel může i zariskovat a experimentovat, aby se situace ve třídě stabilizovala. (Pařízek, 1990)

3.8 Žákovské žerty

Žáci jsou v tomto směru velice vynalézaví a dokáží mnohokrát učitele překvapit, zaskočit, zkoušejí tímto povahové a osobnostní rysy učitele i jeho odolnost. Žáci bývají jednotní, většinou to nemyslí zle, jde pouze o nevinnou zábavu. Ta však může špatně dopadnout, pokud žáci překročí pomyslné hranice, vede to až ke konfliktu. Jejich cílem je třeba oživení atmosféry ve třídě, zkrácení vyučovací hodiny, ale i testování učitele. Od učitele se v těchto situacích očekává pohotovost, rychlé rozhodování s jistou dávkou humoru. V těchto situacích je vhodné, aby si učitel uměl situaci sám vyhodnotit a vyřešit, až v krajním případě požádat o pomoc vedení školy. (Pařízek, 1990)

3.9 Spory mezi žáky

Školní třída je sociální skupina, ve které se utváří podskupiny žáků podle kritérií jako je, vzájemné sympatie a antipatie, podle prospěchu, podle sociálního statutu v rodině. Tyto malé skupiny pak mezi sebou vedou drobné i větší vzájemné spory, které se většinou odehrávají bez přítomnosti učitele. Je na učiteli, aby se pokoušel tyto „party“ co nejvíce sjednotit, což může činit během některých vyučovacích předmětů. Jde o to, aby žáci pochopili rozdíly mezi sebou, ale i lidmi ve společnosti i etnické rozdíly. Žáci by měli

pochopit, že nemusí s každým být hned největší kamarád, ale měli by se umět respektovat takoví, jací jsou. (Pařízek, 1990)

3.10 Nadaný žák

Stehlíková (2016) popisuje odlišnosti nadaných jedinců. Ty se projevují jak v osobním životě, tak i ve škole. Tyto děti jsou odlišné od vrstevníků, což jim často způsobuje nemalé problémy. Bývají perfekcionistické, přísné samy k sobě, za každou cenu dotahují věci do konce, nad vším příliš přemýšlí, mají v sobě velké množství energie, stačí jim krátká doba na odpočinek. Mnohdy nechápou jednoduché pokyny, právě proto, že jsou jednoduché, nad věcmi až zbytečně hloubají, chtějí je znát do detailu. S vrstevníky si nerozumí, raději vyhledávají společnost starších dětí nebo dospělých, mnoho času také tráví samy.

Nadané dítě si už v nízkém věku uvědomuje svoji osamělost. Jako by bylo všechno na něm. Ostatní si tak bezstarostně žijí, případně řeší svoje „malé“ osobní problémy, ale na světě je tolik globálních problémů, které je nutné vyřešit... (Stehlíková, 2016, s. 58)

Tyto děti se do školy těší s touhou dozvědět se mnoho nových věcí. Bohužel většinou brzy přichází zklamání, většinou před nástupem do školy již umí číst, psát počítat. Pokud toto musí absolvovat spolu se spolužáky a čekat, než se to oni naučí, rychle se začnou nudit, tempo třídy jim připadá příliš pomalé a nudné. Následně začínají vykazovat známky nevhodného chování, jako samovolné procházení po třídě, odchody na toaletu, svačení při hodině, což samozřejmě ruší ostatní spolužáky i učitele. Brzy nachází nepochopení ze strany spolužáků, takové dítě jim připadá „divné“, jsou pro ně nepochopitelné svými dotazy a zájmy. Nadané děti často trpí frustrací, úzkostmi, často i depresemi, žijí nepochopené a uzavřené ve svém světě. V dnešní době existují školy i zájmová zařízení určená pro nadané děti, bohužel však nejsou dostupné dětem žijícím na vesnici nebo malém městě. (Stehlíková, 2016)

4 Prevence a řešení nekázně

Každý učitel se setkává s nekázní, je to jako součást této profese. Nikdy se nestane, že žáci budou po celý den vzorně sedět a naslouchat pokynům vyučujících. Zvláště učitelé, kteří nastupují svou profesionální dráhu, prochází ve většině případů tzv. „testovacím obdobím“. Toto období nastává v případě, že nastoupí do školy úplně nový začínající učitel. A ve druhém případě je to učitel, který již na škole působí, jen začne učit ve třídě, se kterou se doposud nesetkal. Žáci jednoduše zkusí, co si mohou dovolit, co jim projde a co ne. Pro některé začínající učitele je dost těžké období, ale pokud toto zvládnou, mají před sebou slibnou kariéru. Toto neplatí jen u učitelů, ale u většiny povolání jsou začátky obtížné. (Bendl, Kucharská a kol., 2008)

Učitel by si měl především ke svým žákům najít cestu, postupně je poznat individuálně, protože jak již bylo zmíněno výše, co platí na jednoho, může druhému i uškodit. Výuka by měla probíhat tak, aby učitel své žáky zaujal, zároveň v některých hodinách se mohou sami žáci participovat na průběhu výuky. Nikde není zaručený návod, jak zprostředkovat efektivní výuku, vždy se objeví menší či větší problém, na který musí učitel reagovat. Stresující je to, že musí zareagovat co nejrychleji, není dostatek času, aby si situaci mohl v klidu promyslet a zvážit. (Bendl, Kucharská a kol., 2008)

Efektivní řešení kázně není záležitostí jednoho dílčího či izolovaného opatření, nýbrž vyžaduje komplexní přístup. (Bendl, Kucharská a kol., 2008, s. 79)

Učitelé si často stěžují, že jsou proti neukázněným žákům bezmocní, protože nemají „nástroj“, jak jim pohrozit, aby se lépe chovali. V případě, že nezaberou oficiální opatření jako napomenutí třídního učitele, třídní důtka, ředitelská důtka, dvojka z chování, zároveň rodiče žáka nespolupracují, nechtějí dát souhlas, aby škola kontaktovala instituce, kde mohou dítěti pomoci, případně tam žáka doprovodila, je podle učitelů škola bezmocná. Učitelům i žákům, kteří nemohou již snášet chování neukázněného žáka, nezbývá, než ze školy odejít nebo takovou situaci přetrpět. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016)

4.1 Ovlivňování klimatu školní třídy

Klima ve třídě je důležitý činitel ovlivňující průběh výuky (Helus, 2015). Učitel musí brát žáky nejen jako jednotlivce, ale také jako malou sociální skupinu. Třídní klima ovlivňuje průběh výuky, působí na výkony žáků. Je to činitel, který ovlivňuje vzájemné interakce mezi učitelem a žáky. Každá třída se skládá z žáků vykazujících různé studijní výsledky. Učitel by si měl dopředu připravit, jak během hodiny pomůže žákům, kteří jeho pomoc

potřebují. Zároveň by měl zaměstnat žáky, kteří vykazují rychlejší tempo. *Učitel jakožto vůdčí aktér výukové komunikace si musí klást otázky, jak třídu ovlivňovat, aby byla učebně facilitujícím (usnadňujícím) prostředím.* (Helus, 2015, s. 362)

Učitel má ve své kompetenci to, aby vytvořil pozitivní klima ve třídě, což by měl mít předem připravené a promyšlené následujícími způsoby (Helus, 2015):

Umět realizovat výuku tak, aby žáky zaujmul. Požadovat od nich zpětnou vazbu a využívat toho, co žáky samotné zajímá.

1. Všimnout si reakcí žáků na výklad a z tohoto hodnotit kvalitu výuky. Podle reakcí žáků vést výuku tak, aby žáci poznali svou spoluúčast na výukovém programu. Zároveň je umět nasměrovat tak, aby dosáhl svého cíle.
2. Projevovat zájem o žáky jako jednotlivce i jako skupinu, dávat jim najevo, že mu záleží na jejich úspěších, v případě neúspěchu umět poradit a najít vhodné řešení. Dávat najevo, jak mu záleží na jejich vzdělávání, které mu není lhostejné. Žáci by měli poznat, že si učitel nepřijde pouze odříkat svůj výklad a o jiné věci nejeví zájem.
3. Umět podat výklad tak, aby žáci poznali osobní zájem o svůj předmět. Dávat jim prostor k diskusi, i když to je mimo výukový plán.
4. Motivovat žáky k tomu, aby postupně dokázali sami zodpovídat za své studijní výsledky. Zapojovat je během výuky tak, aby sami o něčem mohli rozhodovat a umět nést odpovědnost za své jednání. (Helus, 2015)

4.2 Pedagogizace prostředí

Mezi prevencí nekázně je možné zařadit pedagogizaci prostředí podle Ivana Furlana (Bendl, 2014). Furlan se zabýval tím, jak prostředí nepřímo působí na chování člověka. Toto platí nejen ve škole, ale také doma v rodině, v práci, prostě tam, kde se člověk potřebuje cítit dobře, což souvisí s podáváním výkonů (školních, pracovních). Doma si lidé pedagogizují prostředí tím, že zvolí nábytek sladěný podle svých oblíbených barev, na stěnu si pověsí obrazy a fotografie, pěstuje květiny. To samé v práci, pokud mu to podmínky dovolí.

Ivan Furlan rozdělil pedagogizace prostředí do tří složek:

1. Jednotné výchovné působení – zde je myšleno výchovné působení na děti v rodině, kde by měli rodiče být sjednoceni ohledně výchovného působení na dítě. To samé pak platí v mateřské i základní škole, kde je důležitá působení pedagogů podle realizovaného školního vzdělávacího programu a třídních pravidel, případně školního řádu.
2. Humanizace člověka – dítě vyrůstá v určité společnosti, čímž si osvojuje základní lidské vlastnosti, jako je osvojení mateřského jazyka, zvyky a tradice společnosti, základní zásady společenského chování. V takovém prostředí se z dítěte postupně vyvíjí lidská bytost.
3. Využívání prostředí jako pedagogického prostředku – což ovlivňuje chování dítěte ve smyslu společenském (působení vrstevníků, skupin). Ve smyslu fyzikálním, což znamená působení předmětů, nacházejících se v bezprostřední blízkosti. Ve škole se používá květinová výzdoba, výstava obrázků a výrobků, které jsou umístěny ve třídě i na společných prostorech v budově školy, barevný nábytek ve třídě, koberec sloužící k relaxační pauze (u mladších dětí). (Bendl, 2014)

4.3 Preventivní programy

Procházka (2012) uvádí preventivní programy jako podstatnou a povinnou součástí každého školního vzdělávacího programu. *Cílem každého preventivního programu je komplexní změna. Preventivní program tedy nemůže být jen sledem kurzů, ale celoškolské strategie, která vyjádří jednoznačný vztah k problémovým jevům a zainteresuje na změně všechny učitele, žáky a studenty, jejich rodiče.* (Procházka, 2012, s. 170)

V současné době má každá škola vypracovaný svůj preventivní program, který je nedílnou součástí povinné školní dokumentace. Cílem těchto programů jsou opatření proti nevhodnému chování a dále postupy při projevech nevhodného chování. Důraz je kladen na: proměnu školy, zdravý životní styl, rozvoj a podpora volnočasových aktivit, rozvoj sociálních dovedností (orientace v sociálních vztazích, odpovědnost za své jednání a chování), posilování komunikačních dovedností (umět řešit konflikty, schopnost snést kritiku, asertivní chování), vytváření pozitivního sociálního klimatu (důvěra, spolupráce s vrstevníky), formování postojů ke společenským hodnotám (humanistické postoje, morální a mravní hodnoty).

Některé metody zaručují efektivní cestu, některé ji naopak vylučují. Např. frontální vyučování neumožňuje participaci žáků a je zde vyšší riziko nežádoucího chování v důsledku stresu a nudy. Dále to může být hierarchicko-autoritativní styl výuky, kdy jsou děti vedeny pouze ke kázni, nemají možnost vlastní kreativity a rozvíjení sociálních dovedností (vyslovení vlastního názoru, participace). Jako optimální, nejen jako styl výuky, ale i jako prevence nevhodného chování, se uvádí tzv. projektové vyučování, při kterém jsou žáci vedeni k řešení problémů a získávání zkušeností praktickou činností, experimentováním. Žáci pracují ve skupinkách a jejich projekt směřuje k určitému cíli. Mají zde možnost propojit teoretické i praktické znalosti. Dále třeba kooperativní vyučování, při kterém mají žáci řešit složitější úlohy, rozdělí si sociální role, plánují činnost, rozdělují si úkoly, je postaveno na spolupráci (kooperaci).

Prevence je nedílnou součástí výuky, jejíž klíčové vyučovací oblasti jsou následující:

1. Oblast zdravého životního stylu (výživa, pohyb, osobní i duševní hygiena).
2. Oblast společenskovední (komunikace, sociální dovednosti).
3. Oblast přírodovědná (zahrnuto v běžných vyučovacích předmětech – přírodopis, biologie, chemie).
4. Oblast rodinné a občanské výchovy.
5. Oblast sociálněprávní (práva dítěte, postoj společnosti k nežádoucím projevům chování).

Účelem je začlenit jednotlivá témata do vyučovacích předmětů, témata preventivního programu by měla tvořit ucelený systém. V rámci prevence je vhodné začlenění také do volnočasových aktivit žáků mimo vyučování, což jsou školní družiny, školní kluby, zájmové kroužky, výlety, exkurze. Poskytnuté informace a stupeň rozvoje dovedností musí vždy odpovídat věku žáků. Dovednosti se postupně rozvíjejí již od prvních let školní docházky. Znalostní kompetence jsou vymezeny v materiálech MŠMT. Školní preventivní program uvádí znalostní kompetence žáků, které plní jednotlivé cíle preventivních opatření:

- ✓ Žáci mají osvojené způsoby chování a komunikace v jednotlivých životních situacích, znají vhodné řešení konfliktu, dokáží spolupracovat ve skupině, znají význam harmonických mezilidských vztahů.

- ✓ Znájí podstatu zdravého životního stylu, rizika spojená s nevhodnými zdravotními návyky, pozitivní vliv pohybu.
- ✓ Výchova k demokratickému smýšlení, vyslovení vlastního názoru, umění diskutovat (přijmout názor druhého, uznat vlastní chybu).
- ✓ Znájí dokumenty o lidských právech a právech dětí, znájí problematiku sociálně patologických jevů a v případě potřeby vědí, na koho se mají obrátit (třídní učitel, ředitel školy, školní metodik prevence, pedagogicko-psychologické poradny, krizová centra, linky bezpečí atd.). (Procházka, 2012)

Vyhláška 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyhlasiky-1>)

➤ Metodické a koordinační činnosti školního metodika prevence:

Koordinace tvorby, kontrola, evaluace a participace při realizaci minimálního preventivního programu školy. Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, rasismu a xenofobie, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších projevů rizikového chování. Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování. Vyhledávání a nastavení vhodné podpory směřující k odstranění rizikového chování. Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování. Individuální a skupinová práce se žáky a studenty s obtížemi v adaptaci, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání. Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců. Prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasizmu, xenofobie a dalších jevů, které souvisejí s přijímáním odlišnosti. Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími odbornými pracovišti, zařízeními a institucemi, které působí v oblasti prevence rizikového chování. Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování. Shromažďování odborných zpráv a informací o

žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů. Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

➤ Informační činnosti:

Zajišťování a předávání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy. Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností. Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence rizikového chování, zejména orgánů státní správy a samosprávy, středisek výchovné péče, poskytovatelů sociálních služeb, zdravotnických zařízení, Policie České republiky, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, nestátních organizací působících v oblasti prevence, center krizové intervence a dalších zařízení, institucí a jednotlivých odborníků. Předávání informací a zpráv o realizovaných preventivních programech zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy a školskému poradenskému zařízení. Vedení dokumentace, evidence a administrativa související se standardními činnostmi v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů a předávání informací o realizovaných preventivních programech školy pro potřeby zpracování analýz, statistik a krajských plánů prevence.

5 Praktická část

5.1 Cíl práce

Cílem této práce je zjistit, jaké jsou z pohledu vybraného vzorku učitelů nejčastější projevy nekázně na základních školách a porovnat, jaké nejčastější kázeňské problémy se vyskytují na 1. stupni ZŠ a jaké nejčastější kázeňské problémy řeší učitelé na 2. stupni ZŠ. Zároveň zjistit, jak učitelé hodnotí svou připravenost zvládat tyto problémy. Kázeňské problémy žáků je velmi diskutované téma, důležité je, je umět řešit, ale také jim umět předcházet.

Výzkum je proveden metodou smíšeného výzkumu. První etapa výzkumu je založena na kvantitativní metodologii, kdy sběr dat byl proveden dotazníkovým šetřením. Výběrovým souborem jsou učitelé základních škol (vesnických, městských a velkoměstských). Tento výzkum je doplněn v rámci kvalitativní metodologie získáním a interpretací dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů s učiteli 1. a 2. stupně ZŠ, ředitelem, zástupcem ředitele, výchovným poradcem základní školy.

Kvantitativní výzkum systematicky a záměrně zkoumá hypotézy o vztazích mezi různými pedagogickými jevy (Chráška, 2016). Předpokladem je, že tyto jevy lze určitým způsobem měřit, třídit a uspořádat (Reichel, 2009). Při kvantitativním přístupu se tedy pracuje s číselnými údaji, které se dále zpracovávají pomocí statistických metod – jedná se tedy o precizní a jednoznačné vyjádření zkoumaných jevů v podobě čísel (Gavora, 2010).

5.2 I. etapa výzkumu (metodologie kvantitativní)

Metodologie vědy jako teorie metody srovnává poznávací postupy a jejich výsledky, a vytváří tím aktuální soubor poznatků o způsobech poznávání a o kritériích správnosti použitých prostředků. Na úrovni konkrétních vědních disciplín se pak stává určitou soustavou pravidel, jak lze dojít k vysvětlení určitých jevů či ověření určitých předpokladů. (Reichel, 2009)

Každý výzkum má několik etap, které na sebe navazují a jimiž musí výzkumník projít. Tyto etapy jsou poměrně fixní a existují v každém výzkumu. Postupnost výzkumu začíná volbou výzkumného tématu, pokračuje stanovením nebo určením výzkumného problému, cíle atd. Výzkumník může některé činnosti uskutečňovat paralelně, např. na konstrukci výzkumného nástroje může pracovat již v etapě formulování výzkumného

problému a hypotéz. Sběr dat v terénu se často prolíná se zpracováním údajů. Výzkumník sbírá údaje a postupně je ukládá do databáze dat. (Gavora, 2010)

5.3 Dotazníkové šetření

Dotazník je spojen s dotazováním, což je písemný způsob kladení otázek a následné získávání písemných odpovědí. Dotazník je nejčastější metodou pro získávání informací a je určen pro hromadné získání údajů. Tímto se dá získat velké množství informací během krátkého času (Gavora, 2010). Nevýhody dotazníku spočívají v menší pružnosti, kdy již nelze klást doplňující dotazy, v možnosti nedostatečně srozumitelných otázek, v obvykle nižší věrohodnosti a větší pečlivosti při přípravě dotazníku (Ferjenčík, 2010).

Výzkumník musí jednotlivé otázky předem pečlivě připravit, dobře formulovat a promyšleně seřadit tak, aby pro respondenta byly jednotlivé položky dobře srozumitelné (Chráška, 2016). Reichel dále doplňuje, že je dobré vyhnout se cizím slovům, odborným termínům či definicím, kterým rozumí jen odborná veřejnost (Reichel, 2009).

5.3.1 Výzkumný soubor

Cílovou skupinou dotazníkového šetření jsou učitelé základních škol, je určen pro učitele 1. stupně i 2. stupně ZŠ. Jedná se o školy vesnické, městské a velkoměstské. Záměrně byly zvoleny různé typy škol, protože kázeňské problémy na odlišných školách mohou být různého charakteru.

5.3.2 Výzkumné předpoklady

1. Většina respondentů bude předpokládat, že žáci na 2. stupni ZŠ vykazují více kázeňských problémů než žáci na 1. stupni ZŠ.
2. Více než polovina respondentů bude uvádět, že řešili případ šikany.
3. Respondenti budou předpokládat, že více než polovina jejich žáků ZŠ kouří.
4. Většina respondentů bude uvádět, že kázeňské problémy zažívají i s nadanými žáky.

5.3.3 Struktura dotazníku

Dotazník je nestandardizovaný vlastní konstrukce a obsahuje celkem 16 otázek. Dotazník obsahuje vstupní část, kdy jsou respondenti seznámeni, pro koho je dotazník určen, k jakým účelům slouží a co je jeho součástí a jak jej vyplňovat. Druhá část obsahuje samotné otázky, které jsou seřazeny tak, aby na začátku byly otázky obecné týkající se pohlaví, třídnicí, délky praxe a dále konkrétní projevy nekázně. Otázky vychází

z faktorů, které jsou popsány v teoretické části. Dotazník obsahuje tři typy otázek, otázky uzavřené a otázky formou posuzovací škály, která umožňuje zjistit míru vlastnosti jevu nebo jeho četnosti. V tomto případě byla použita pětistupňová posuzovací škála. Jedna otázka byla polouzavřená, kde v případě odpovědi ano měli respondenti stručně popsat daný jev. (Gavora, 2000).

5.4 Administrace dotazníků

Dotazníky byly do vybraných základních škol předány osobně, prostřednictvím učitele konkrétní ZŠ, emailem nebo poštou, ale to vždy pouze na základě předchozí domluvy s konkrétní školou. Zároveň učitelé byli upozorněni na citlivost a diskrétnost, co se týká ochrany osobních dat. Dále byli učitelé upozorněni na to, aby vycházeli z praxe a zkušeností toho stupně ZŠ, na kterém vyučují. U otázek č. 5. 7. 8. 9. 16., které se týkají četnosti daných jevů, byli učitelé informováni, aby tyto otázky ohodnotili následujícím způsobem: *občas*: 1-2x za měsíc, *často*: 1x za týden, *velmi často*: 2-3x za týden, *stále*: téměř denně. Dotazníků bylo rozesláno (rozdáno) celkem 170, protože bylo počítáno s tím, že všichni dotazník nevyplní. Vrátilo se jich celkem 112, což je 67 %, z toho 100 bylo použito pro výzkum, 12 vyřazeno pro neúplnost. Poštou se jich vrátilo 27, osobně bylo převzato 38 a zbylých 47 se vrátilo elektronicky.

5.4.1 Vyhodnocování dat

Po ukončení sběru dat byly jednotlivé odpovědi zaneseny do programu MS Excel pomocí číselného kódování. Kromě číselného zpracování byly jednotlivé otázky zpracovány graficky, konkrétně výsečovými grafy.

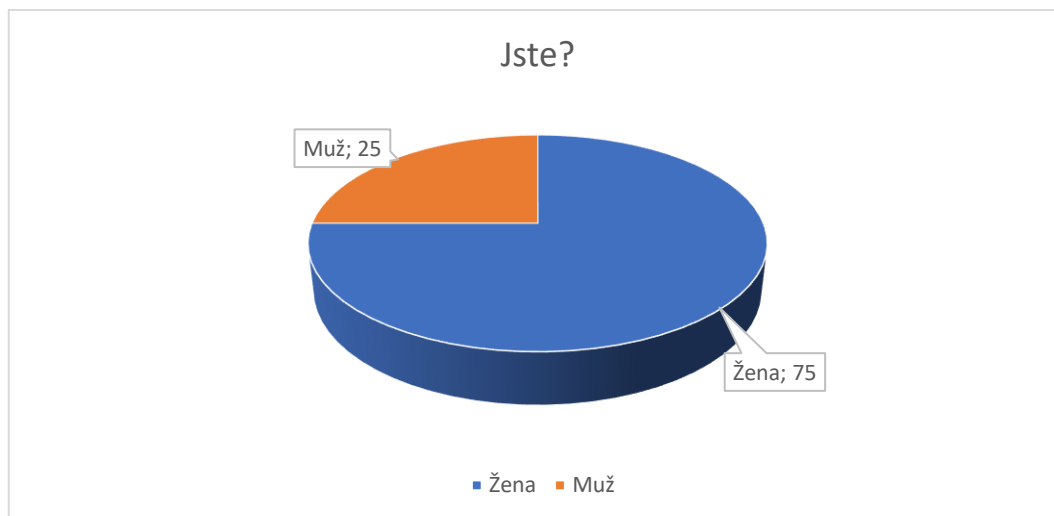
Otázka č. 1: Rozdělení vzorku respondentů podle pohlaví

Jste? (Označte správnou odpověď):

Žena: Muž:

První otázka byla zaměřena na pohlaví. Ze 100 respondentů odpovídalo 75 žen a 25 mužů. Tento výsledek není překvapující, jeví se zcela objektivně, protože ve školství, zejména na ZŠ pracuje více žen než mužů.

Graf č. 1 Rozdělení vzorku respondentů podle pohlaví (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 2: Podíl třídních učitelů ve výzkumném vzorku

Jste třídní učitel/ka? (Označte správnou odpověď):

Ano: Ne:

Otázka č. 2 byla zaměřena na to, zda je respondent třídní učitel nebo není. Zde jsou odpovědi celkem vyrovnané. Otázka byla položena z toho důvodu, že třídní učitelé mají s řešením kázeňských problémů více zkušeností a jsou více informováni o svých žácích. Vzhledem k tomu, že počet odpovědí je vcelku vyvážený, tak se dá říci, že to ovlivňuje další odpovědi, týkající se věrohodnosti dotazníku a objektivnosti výzkumu.

Graf č. 2 Rozdělení vzorku respondentů podle třídnictví (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 3: Rozdělení vzorku respondentů podle stupně školy

Jste učitel/ka na: (Označte správnou odpověď):

1. stupni: 2. stupni:

Otázka č. 3 byla zaměřena na to, zda je respondent učitelem na 1. nebo 2. stupni ZŠ. Odpovědi na tuto otázku jsou opět vyrovnané. I tato otázka výrazně ovlivňuje další průzkum, který bude zaměřen na konkrétní kázeňské projevy.

Graf č. 3 Rozdělení vzorku respondentů podle stupně ZŠ, na kterém respondent vyučuje (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 4: Struktura vzorku respondentů podle délky praxe

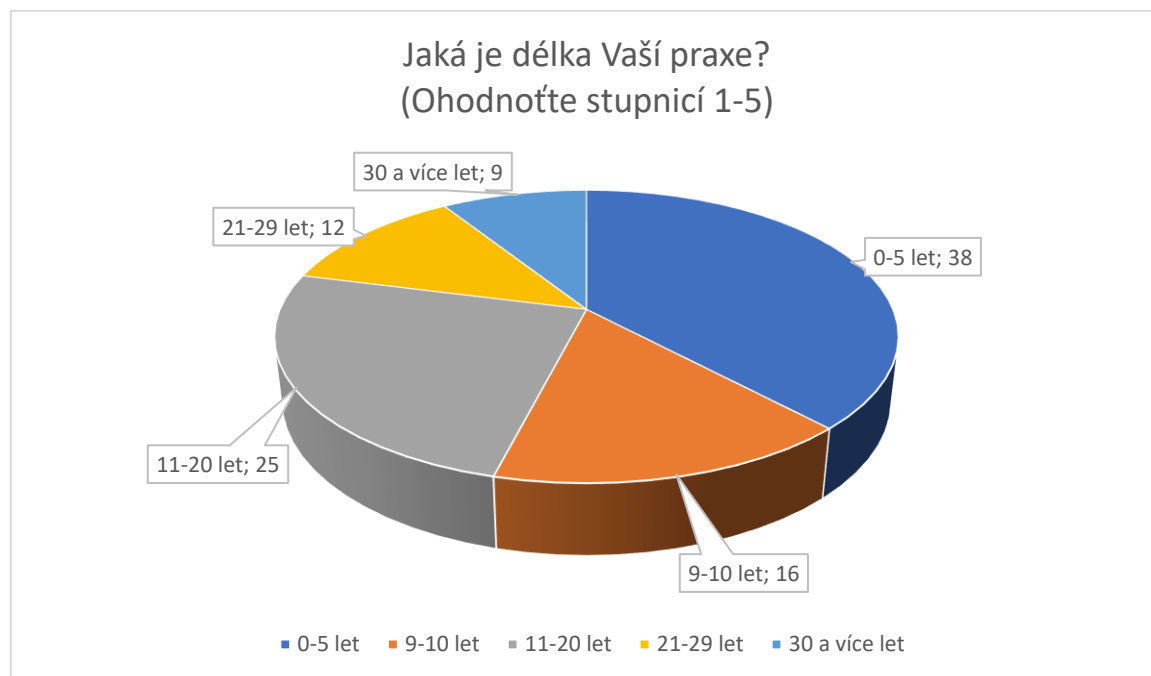
Jaká je délka Vaší praxe? (Ohodnoťte stupnicí 1-5)

0-5 let	9-10 let	11-20 let	21-29 let	30 a více let
1	2	3	4	5

Otázka č. 4 se týkala délky praxe odpovídajících respondentů. Zde jsou v nejvyšším počtu zastoupeni učitelé s praxí *0-5 let*, celkem 38. Dále jsou to učitelé s délkou praxe *11-20 let*, celkem 25. Na třetím místě jsou učitelé s délkou praxe *9-10 let*, celkem 16. Na čtvrtém

místě jsou učitelé s délkou praxe 21-29 let, celkem 12. A nakonec učitelé s délkou praxe 30 a více let celkem 9 respondentů.

Graf č. 4 Rozdělení vzorku respondentů podle délky praxe (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

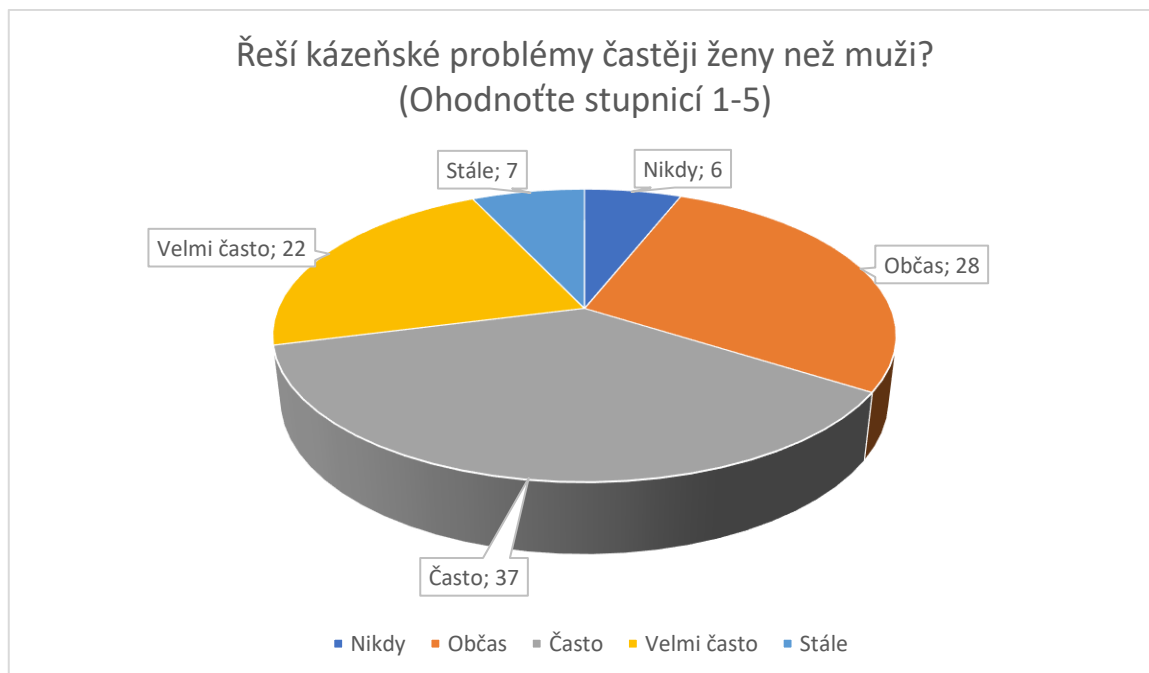
Otázka č. 5: Četnost řešení kázeňských problémů u učitelů a učitelek

Řeší kázeňské problémy častěji ženy než muži? (Ohodnoťte stupnicí 1–5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále
1	2	3	4	5

Otázka č. 5 se týkala toho, zda kázeňské problémy řeší častěji ženy než muži. Zde odpovědělo 37 respondentů *často*, 28 respondentů *občas*, 22 respondentů *velmi často*, 7 respondentů *stále* a zbylých 6 respondentů zvolilo odpověď *nikdy*. Tato otázka může souviset s otázkou č. 1, protože ve školách pracuje více žen než mužů.

Graf č. 5 Rozdělení vzorku respondentů podle pohlaví – které pohlaví častěji řeší kázeňské problémy (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

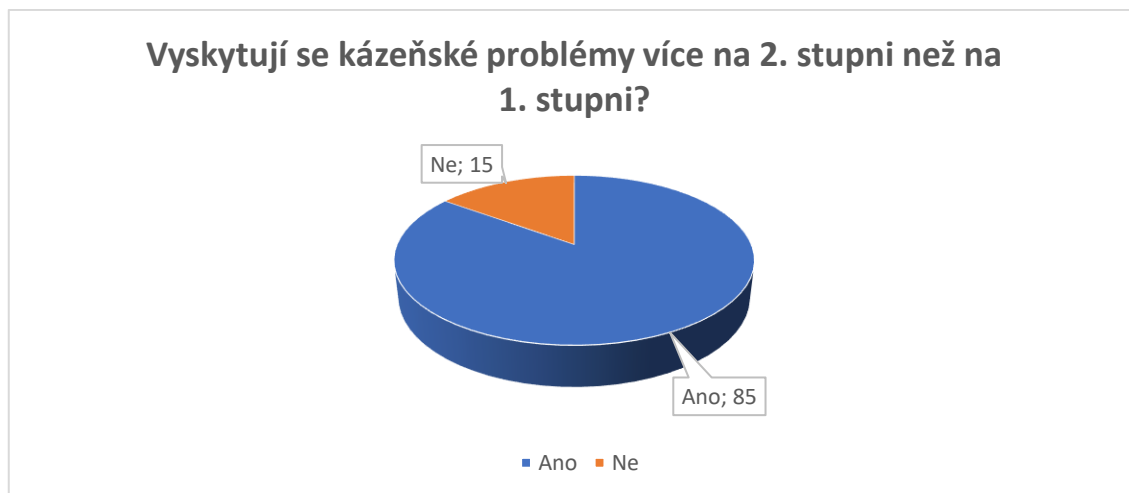
Otázka č. 6: Názory na frekvenci kázeňských problémů na 1. a 2. stupni ZŠ

Vyskytují se kázeňské problémy více na 2. stupni než na 1. stupni? (Označte správnou odpověď):

Ano: Ne:

V grafu č. 6 je jasně patrné, že kázeňské problémy se podle názoru respondentů vyskytují nejčastěji na 2. stupni ZŠ. Ve srovnání s otázkou č. 3, ve které respondenti odpovídali, zda vyučují na 1. nebo 2. stupni ZŠ (1. stupeň 47, 2. stupeň 53), volila převážná část těchto respondentů (85) odpověď *ano* a druhá část odpověď *ne* (15). Z toho vyplývá, že většina učitelů (respondentů) 1. a 2. stupně ZŠ se vzájemně shodují na tom, že se více řeší kázeňské problémy žáků na druhém stupni základních škol. Výsledek se zakládá na tom, že součástí dotazníkové šetření nebyla žádná škola, kde by se nacházel pouze jeden stupeň.

Graf č. 6 Rozdělení vzorku respondentů podle toho, na kterém stupni se častěji vyskytují kázeňské problémy (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

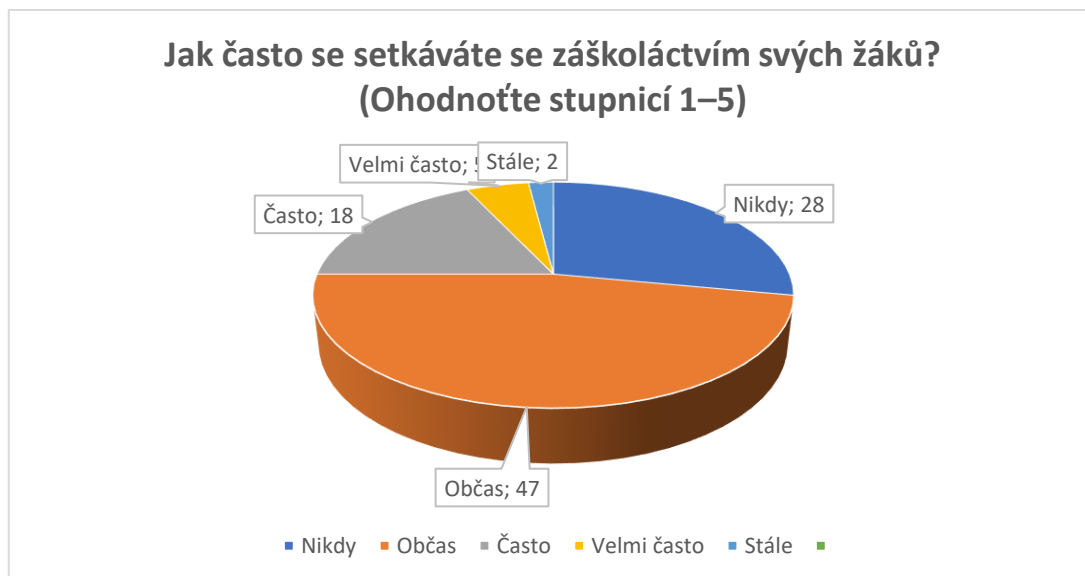
Otázka č. 7: Názory respondentů na výskyt záškoláctví

Jak často se setkáváte se záškoláctvím svých žáků? (Ohodnoťte stupnicí 1-5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále
1	2	3	4	5

Otázka č. 7 se týkala záškoláctví. 47 respondentů odpovědělo *občas*, 28 respondentů odpovědělo *nikdy*, 18 respondentů *často*, 5 respondentů *velmi často* a 2 respondenti odpověděli *stále*.

Graf č. 7 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti se záškoláctvím svých žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 8: Názory respondentů na výskyt lhaní

Jak často se setkáváte se lhaním? (Ohodnoťte stupnicí 1-5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále
1	2	3	4	5

Otázka č. 8 se týkala lhaní žáků. Zde odpovědělo 35 respondentů, že se lhaním se setkává *často*, 31 respondentů *občas*, 25 respondentů *velmi často*, 6 respondentů *stále* a 3 respondenti se se lhaním dosud *nikdy* neseťkali.

Graf č. 8 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti s lhaním u svých žáků
(údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 9: Názory respondentů na výskyt agrese mezi žáky

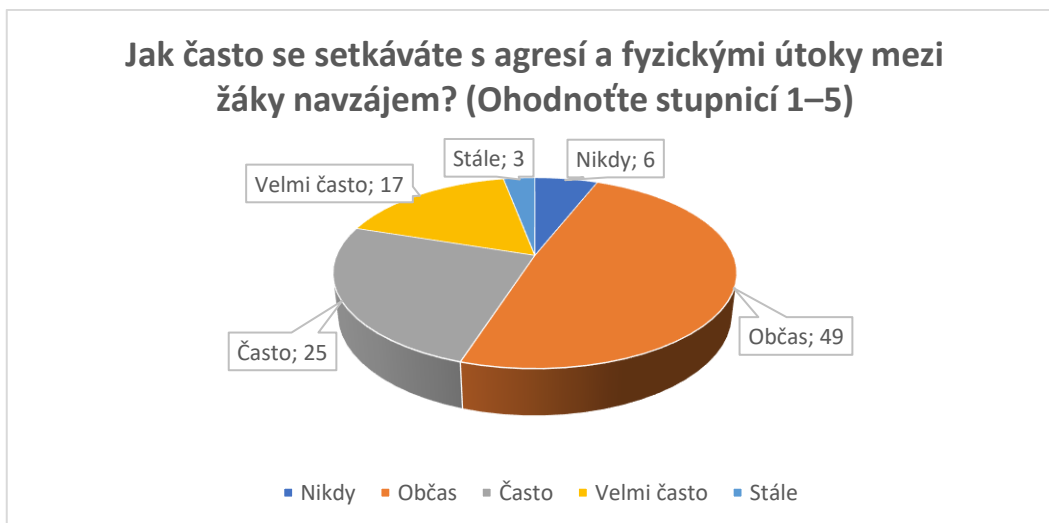
Jak často se setkáváte s agresí a fyzickými útoky mezi žáky navzájem? (Ohodnoťte stupnicí 1-5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále
1	2	3	4	5

Otázka č. 9 se týkala agrese a fyzických útoků mezi žáky. Zde odpovědělo 49 respondentů *občas*, 25 respondentů *často*, 17 respondentů *velmi často*, 6 respondentů se s tímto nesešlo *nikdy* a 3 respondenti odpověděli *stále*.

Graf č. 9 Rozdělení vzorku respondentů podle toho zkušenosti s agresí a fyzickými útoky u svých žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 10: Názory respondentů na výskyt šikany

Stal se na vaší škole případ šikany?

Ano: Ne:

Otázka č. 10 se týkala šikany. Zde převažovala odpověď *ano* u 57 respondentů a 43 respondentů volilo odpověď *ne*.

Graf č. 10 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti se šikanou u svých žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Doplňující otázka k otázce č. 11: Názory na řešení případné šikany

Pokud ano, jak jste ho řešili?

Pro zpracování této doplňující otázky byla jako nejvhodnější technika zvolena metoda otevřeného kódování. Při otevřeném kódování je text rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přiděleny kategorie a s takto nově pojmenovanými fragmenty textu potom výzkumník dál pracuje. Jako vhodná technika při analyzování dat se ukázalo být kódování v ruce, jinak označené také jako metoda tužka papír. Ve chvíli, kdy byl vytvořený seznam kódů, bylo možné začít s jejich systematickou kategorizací. (Švaříček, 2007)

Kategorie vytvořené otevřeným kódováním:

- třídní učitel
- rodiče žáků
- výchovný poradce, metodik prevence
- vedení školy
- Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD)
- Policie České republiky

Na tuto doplňující otázku odpovídali respondenti, jak řeší šikanu. Ve většině popisů případů toto řeší *třídní učitel* se svými žáky a provede pohovor s *rodiči žáků*. Pokud toto nezabírá, následuje spolupráce s *výchovným poradcem, metodikem prevence a vedením školy* a v rámci prevence práce se třídou. V případě, že ani toto nepomůže, je škola nucena toto oznámit *Orgánu sociálně právní ochrany dětí* a podat trestní oznámení na *Policii České republiky*. Následkem toho je pak snížená známka z chování. Pokud se jedná o velmi problematického žáka, kde veškerá pomoc nejeví známky nápravy, následuje vyloučení žáka ze školy.

Otázka č. 12: Názory respondentů na výskyt kouření

Kouří podle Vás žáci? (Označte správnou odpověď):

Ano: Ne:

U otázky č. 12 zvolilo ze 100 respondentů odpověď *ano* – 80, pouze 20 odpovědělo *ne*. Podle vyhodnocení odpovědí má zkušenost s kouřením 66 % žáků na 2. stupni, zbylých

34 % žáků má zkušenosti s kouřením již na 1. stupni ZŠ. Odpověď na tuto otázku nemusí být úplně pravdivá. O některých žácích učitelé vědí, že kouří, u mnohých se mohou pouze domnívat (slyšeli to od jiných žáků, vypovídají na základě dotazníkového šetření u žáků).

Graf č. 12 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti s kouřením u svých žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

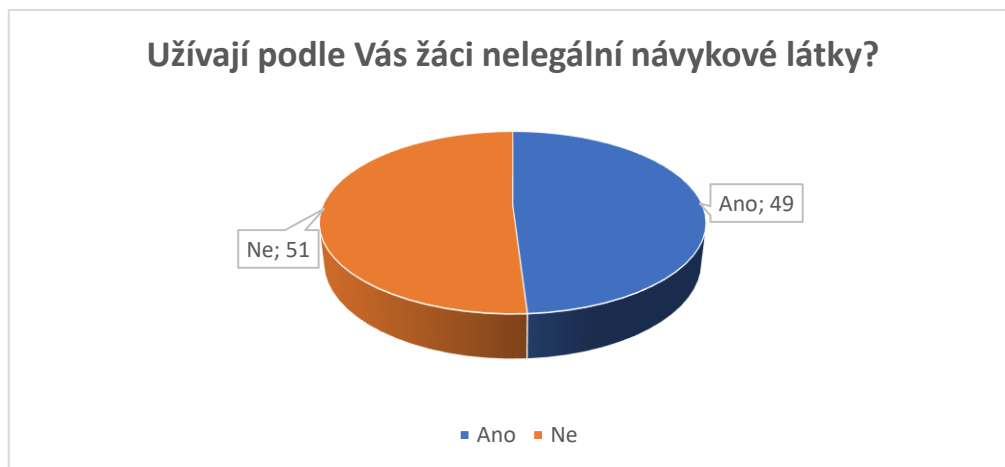
Otázka č. 13: Názory respondentů na výskyt užívání nelegálních návykových látek

Užívají podle Vás žáci nelegální návykové látky? (Označte správnou odpověď):

Ano: Ne:

Otázka č. 13 se týkala užívání nelegálních návykových látek. Zde odpovědělo 51 respondentů *ne*, zbylých 49 respondentů vlilo dopověď *ano*. Podle vyhodnocování odpovědí má zkušenost s nelegálními návykovými látkami 93 % žáků 2. stupně, zbylých 7 % žáků se s těmito látkami setkalo nebo setkává již na 1. stupni ZŠ. Odpověď na tuto otázku nemusí být úplně pravdivá. O některých žácích učitelé vědí, že užívají nelegální návykové látky, u některých se mohou pouze domnívat (slyšeli to od jiných žáků, vypovídají na základě dotazníkového šetření u žáků).

Graf č. 13 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti s užíváním návykových látek u svých žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 14: Názory respondentů na výskyt užívání alkoholu

Užívají podle Vás žáci alkohol? (Označte správnou odpověď):

Ano: Ne:

Otázka č. 14 se týkala užívání alkoholu na ZŠ. Zde většina respondentů – 71 zvolila odpověď *ano*, zbylých 29 respondentů zvolilo odpověď *ne*. Podle vyhodnocování odpovědí se s alkoholem setkává nebo setkala 71 % žáků 2. stupně, zbylých 29 % žáků se s alkoholem setkala již na 1. stupni ZŠ. Odpověď na tuto otázku nemusí být úplně pravdivá. O některých žácích učitelé vědí, že užívají alkohol, u některých se mohou pouze domnívat (slyšeli to od jiných žáků, vypovídají na základě dotazníkového šetření u žáků).

Graf č. 14 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti s užíváním alkoholu u svých žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

Otázka č. 15: Názory respondentů na výskyt využívání mobilních telefonů k podvádění

Používají žáci při výuce mobilní telefony jako pomůcku k opisování? (Označte správnou odpověď):

Ano: Ne:

Otázka č. 15 se týkala používání mobilních telefonů během výuky jako pomůcky k opisování. Zde odpověděla 52 respondentů *ano*, 48 respondentů odpovědělo *ne*. Podle vyhodnocení odpovědí používají mobilní telefony během výuky 89 % žáků 2. stupně a zbylých 11 % žáků 1. stupně ZŠ.

Graf č. 15 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti s využíváním mobilních telefonů při výuce jako pomůcky k opisování u svých žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

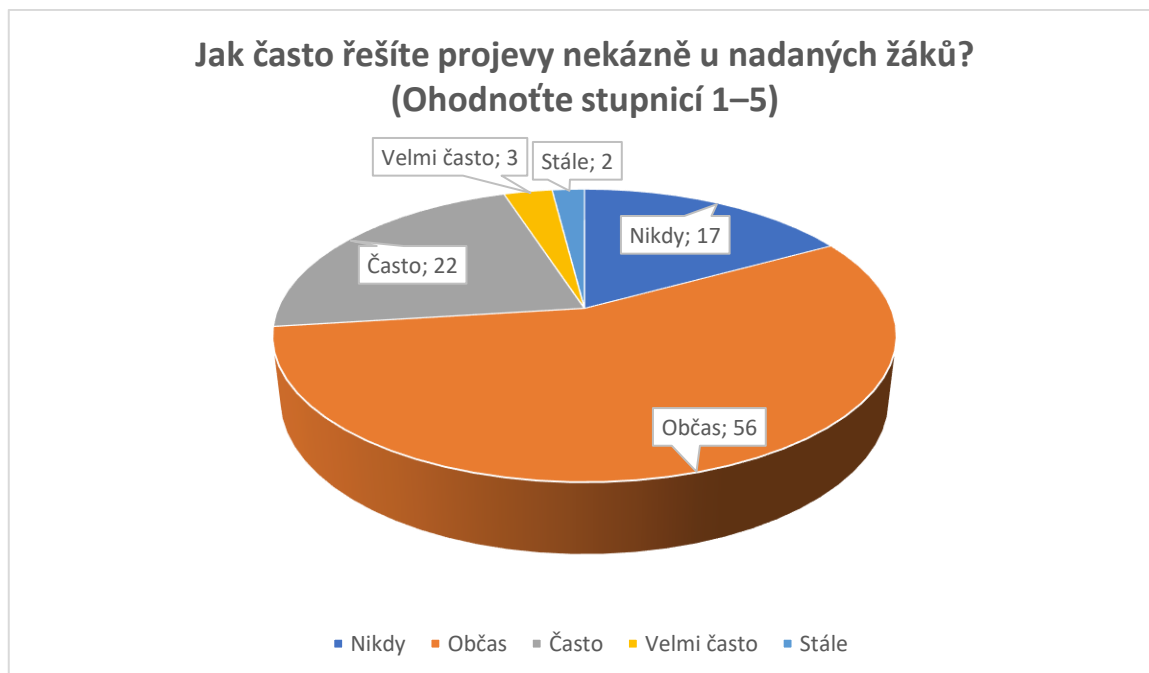
Otázka č. 16: Názory respondentů na četnost nekázně

Jak často řešíte projevy nekázně u nadaných žáků? (Ohodnot'te stupnicí 1-5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále
1	2	3	4	5

Poslední otázka č. 16 se týkala problematiky nadaných žáků, což je v poslední době velmi diskutované téma. Na tuto otázku odpovědělo 56 respondentů, že se mu nadaní žáci jeví jako problémoví *občas*, 22 respondentů odpovědělo *často*, 17 respondentů odpovědělo *nikdy*, 3 respondenti odpověděli *velmi často* a 2 respondenti odpověděli na tuto otázku *stále*.

Graf č. 16 Rozdělení vzorku respondentů podle zkušenosti s projevy nekázně u nadaných žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=100$).

5.5 II. etapa výzkumu (metodologie kvalitativní)

Další část praktické části byla provedena metodou kvalitativní, konkrétně rozhovorem. Rozhovor jako výzkumná metoda se liší od běžného rozhovoru tím, že je předem připraven. Většinou se používá strukturovaný rozhovor, kde jsou otázky všechny předem zformulovány, nebo alespoň základní osnova vedení rozhovoru (volný rozhovor). Velmi záleží na navázání kontaktu a vytvoření atmosféry důvěry. Z rozhovoru se pořizuje záznam – písemný nebo nahrávka. (Kraus, 2014)

Při tvorbě kvalitativního rozhovoru je nutné se zamyslet nejen nad obsahem otázek, ale i nad jejich formulací a dokonce pořadím. Všechna tato fakta se odvíjejí od samotného rozhovoru, jeho průběhu. Neméně důležité je věnovat pozornost zahájení a ukončení rozhovoru. Na začátku by mělo proběhnout opatření k prolomení bariér a ke konci by se měl tazatel pečlivě soustředit, protože při loučení je nutné získat velmi důležité informace, které dotazovaný nezmínil dříve. Stejně důležité je při tvorbě rozhovoru dbát na správnou formulaci otázek, aby samotné otázky nenaváděly jakýmkoliv způsobem k odpovědi určitého typu. Otázky nesmí vnucovat dotazovanému odpověď. (Hendl, 2005)

V rámci výzkumu proběhl skupinový rozhovor, který se provádí najednou ve skupině šest až osm lidí s cílem probrat určité téma a trvá asi hodinu a půl. Účastníci rozhovoru tvoří homogenní skupinu a mají reflektovat otázku, kterou jim tazatel položí. Slyší odpovědi ostatních, na které mohou reagovat a zároveň je doplňovat. Výhodou skupinového rozhovoru je, že během krátké doby je možné získat kvalitní informace od skupiny lidí. Zde se hodnotí především kvalita informace, protože lidé se navzájem kontrolují a doplňují. Zároveň lze zjistit, kdy nastává ve skupině souhlas nebo nesouhlas s určitým tvrzením. Skupinový rozhovor má své nedostatky v tom, že zodpovídání na otázky zabere mnoho času, protože je nutné uvážit názory všech účastníků. (Hendl, 2005)

Zvláštní pozornost je nutné věnovat začátku a konci rozhovoru. Na začátku dotazování je nutné prolomit případné psychické bariéry a zajistit souhlas se záznamem. Ukončení rozhovoru je důležitou součástí. Kvalitativní rozhovor není pouze sběrem dat, ale měl by mít i intervenční charakter, kdy by měl tazatel nabídnout možnost dodatečného kontaktu. (Hendl, 2005)

5.6 Výzkumné otázky

1. Souvisí délka praxe učitelů s kázeňskými problémy žáků?
2. Vyskytuje se podle učitelů u žáků na 1. stupni ZŠ méně kázeňských problémů než u žáků na 2. stupni ZŠ?
3. U které věkové kategorie nejčastěji řeší učitelé projevy nekázně?
4. Kde hledají učitelé pomoc?

5.7 Průběh rozhovoru

Rozhovor proběhl ve sborovně ZŠ a přítomni byli – ředitelka ZŠ, zástupce ředitelky ZŠ, metodik prevence, třídní učitel z 2. stupně ZŠ a třídní učitelka z 1. stupně ZŠ. Rozhovor obsahoval celkem 14 otázek a každý účastník odpovídal postupně na každou otázku. Tazatelé byli předem ujistěni, že rozhovor je anonymní a ZŠ nebude zveřejněna. Zároveň účastníci rozhovoru souhlasili s nahrávkou na diktafon.

5.8 Analýza rozhovoru

Pro analýzu rozhovoru byla jako nejvhodnější technika zvolena metoda otevřeného kódování. Při otevřeném kódování je text rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přiděleny kategorie a s takto nově pojmenovanými fragmenty textu potom výzkumník dál

pracuje. Jako vhodná technika při analyzování dat se ukázalo být kódování v ruce, jinak označené také jako metoda tužka papír. Ve chvíli, kdy byl vytvořený seznam kódů, bylo možné začít s jejich systematickou kategorizací. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

Následovala analýza jednotlivých kategorií. Jako technika byla zvolena technika „vyložení karet“. Technika spočívá v tom, že výzkumník „kategorie“ vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text, který je převyprávění obsahu jednotlivých kategorií. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

Otázka č. 1:

Jak často řešíte kázeňské problémy?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat tři kategorie výpovědí:

- každou hodinu
- každý den
- 1 - 2x za týden

Na otázku č. 1 odpovídali všichni informanti celkem shodně, že kázeňské problémy řeší *každou hodinu, každý den*, což jsou většinou stejné problémy a pravidelně se opakují. Tyto problémy si řeší jednotliví učitelé sami během výuky. Závažnější kázeňské problémy řeší *1 – 2x týdně*. Tyto problémy již řeší ve spolupráci s metodikem prevence nebo vedením školy. Názory informantů obsahovaly výroky ke všem uvedeným kategoriím a učitelé se většinou shodovali, že kázeňské problémy řeší *každou hodinu, každý den, ty závažnější 1-2x za týden*.

Otázka č. 2:

Souvisí délka praxe s kázeňskými problémy?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat tři kategorie výpovědí:

- souvisí
- nesouvisí
- všichni učitelé

Na otázku č. 2 odpovídali informanti různě, většina se shodla, že délka praxe *souvisí* s kázeňskými problémy. Zároveň se shodli na tom, že každý učitel řeší kázeňské problémy, a to od méně závažných až po ty závažnější, což s délkou praxe v mnohých případech *nesouvisí*. Názory informantů obsahovaly výroky ke všem uvedeným kategoriím a jejich odpovědi nebyly úplně shodné. Podle jejich názoru některé kázeňské problémy *souvisí* s délkou praxe, avšak v mnohých případech kázeňské problémy s délkou praxe *nesouvisí*. Z uvedených odpovědí vyplynulo, že kázeňské problémy řeší *všichni učitelé* bez ohledu na délku praxe.

Metodik prevence: *Každý učitel řeší kázeňské problémy, ale mnohdy to souvisí i s délkou praxe.*

Otázka č. 3:

Pokud ano, kteří učitelé mají nejvíce kázeňských problémů (začínající nebo ti, kteří jsou na konci své učiteléské kariéry)?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat tři kategorie výpovědí:

- začínající učitelé
- všichni učitelé
- učitelé na sklonku kariéry

Na otázku č. 3 odpovídali informanti shodně v tom, že nejvíce kázeňských problémů řeší *začínající učitelé*. Žáci si podle názoru informantů zkouší, co si k nim mohou dovolit a prochází si takzvaným „testovacím obdobím“. Někteří učitelé skončí ve škole po velmi krátké době a jdou pracovat do úplně jiného sektoru. Dále se někteří z informantů shodli na tom, že více kázeňských problémů řeší i učitelé s dlouholetou praxí. Ti se setkávají s novými kázeňskými problémy, jako je třeba kyberšikana. Ve svých výrocích ale informanti také připustili, že stejný problém mají i *učitelé na sklonku kariéry*. Po vykonávání dlouholeté praxe již nemají tolik energie na řešení problémů a pocítují na sobě syndrom vyhoření. Tedy názory všech informantů obsahovaly výroky ke třem věkovým skupinám, podle jejich názoru, s kázní mají nyní problémy *všichni učitelé*, bez ohledu na délku praxe a rozsahu zkušeností.

Otázka č. 4:

Převažují na vaší škole ženy jako učitelky?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat dvě kategorie výpovědí:

- učitelky
- učitelé

Na otázku č. 4 odpověděli všichni informanti shodně, že na škole převažují *učitelky* v poměru 17 učitelek a pouze 3 *učitelé*, což je celkem typické v českém školství. Názory informantů obsahovaly výroky k oběma daným kategoriím a jednoznačně se shodli na tom, že na dané škole učí *více učitelek než učitelů*.

Otázka č. 5:

Řeší kázeňské problémy častěji učitelky než učitelé?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat čtyři kategorie výpovědí:

- učitelky
- učitelé
- spolupráce
- komunikace

Na otázku č. 5 odpovídali informanti různě. *Učitelky* řeší kázeňské problémy stejně jako *učitelé*. *Učitelky* se snaží problém podchytit v počátcích a ihned *spolupracují* s ostatními a *více komunikují*. *Učitelé* se většinou snaží kázeňské problémy řešit sami. Zároveň vždy záleží na konkrétním problému. Názory informantů obsahovaly výroky ke všem uvedeným kategoriím. Podle jejich názoru mají kázeňské problémy *učitelky* stejně jako *učitelé*, jen s tím rozdílem, že *učitelky* využívají *více spolupráce a komunikace* mezi sebou navzájem a *učitelé* se snaží *více kázeňské problémy řešit sami*.

Ředitelka ZŠ: *Neřekla bych, ale záleží na daném problému. Některý kázeňský problém vyřeší s přehledem lépe učitelky, než učitelé a naopak.*

Otázka č. 6:

Jaké kázeňské problémy řešíte nejčastěji?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat tyto kategorie výpovědí:

- pobíhání po chodbách
- vyrušování
- posměšky
- odmlouvání
- pošťuchování
- ničení věcí
- vulgarismy
- rvačky
- záškoláctví
- šikana

Na otázku č. 6 odpovídali informanti většinou velmi shodně, co se týká projevů nekázně. Ve většině případů řeší učitelé *pobíhání po chodbách, vyrušování v hodinách, posměšky vůči spolužákům i dospělým, odmlouvání, pošťuchování, ničení věcí, vulgarismy, rvačky, záškoláctví, šikana*. Názory informantů obsahovaly výroky ke všem uvedeným kategoriím. Vzájemně se shodli pouze v některých, avšak zbylé kategorie postupně doplňovali podle toho, co ještě nebylo řečeno a s čím má daný učitel své zkušenosti.

Ředitelka ZŠ:

Běhání po chodbách, vyrušování při hodině, vulgární vyjadřování, ničení věcí spolužákům. Ničení školního majetku, lhaní, záškoláctví, šikana, drzé chování vůči dospělým, vzájemné pošťuchování, posměšky mířené spolužákům i dospělým, rvačky.

Otázka č. 7:

Pokud se projev nekázně týká žáka, u kterého se střídá více učitelů, řešíte to společně?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat tři kategorie výpovědí:

- společné řešení problému
- spolupráce

- komunikace

Na otázku č. 7 odpověděli informanti shodně, že kázeňský *problém řeší společně*, předávají si informace na pravidelných poradách. Učitel vždy hledá společné řešení ve *spolupráci* s vedením školy a metodikem prevence. Informanti uváděli, jak je důležitá *vzájemná komunikace* a předávání si informací o žácích (na co si dát pozor, na co být připraven). V podstatě z rozhovoru vyplynulo, jak je důležitá *týmová práce*, *vzájemná spolupráce* a podpora. Názory informantů obsahovaly výroky ke všem uvedeným kategoriím, shodli se na tom, že pracují jako tým. Všichni shodně uváděli, jak je důležitá *vzájemná spolupráce, komunikace a společné řešení problému*.

Ředitelka ZŠ: *V tomto případě musím říct, že vzájemná spolupráce je důležitá. Žáci musí vědět, že nejen spolupracujeme, ale také se dokážeme podpořit a jednat jako tým.*

Otázka č. 8:

U jaké věkové kategorie se vyskytuje nejvíce projevů nekázně?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat jednu kategorie výpovědí:

- věková kategorie 12-13 let

Na otázku č. 8 odpověděli všichni tazatelé shodně, že nejvíce projevů nekázně řeší učitelé u žáků v 6. a 7. třídě, což je *věková kategorie 12–13 let*. Názory informantů se naprosto shodovaly s uvedeným výrokem. Všichni odpovídali, že nejvíce kázeňských problémů se vyskytuje u žáků v 6. a 7. třídě, což je *věková kategorie 12-13 let*.

Otázka č. 9:

Jaké projevy nekázně se nejčastěji vyskytují u žáků na 1. stupni?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat pět kategorií výpovědí:

- vyrušování
- běhání po třídě a chodbách
- pošťuchování
- posměšky
- nepřipravenost na hodinu

V otázce č. 9 vyjmenovali tazatelé téměř shodně tyto projevy nekázně – *vykřikování při hodinách, běhání po třídě a po chodbách, pošťuchování, posměšky, nenošení domácích úkolů*. Názory informantů obsahovaly výroky všech uvedených kategorií. Z uvedených odpovědí vyplynulo, že žáci na 1. stupni ZŠ vykazují nemalé množství projevů nekázně. Jednalo o školu na malém městě, kde uváděli učitelé, že podle potřeby zastupují na obou stupních škol. To znamená, že učitelé znají žáky z obou stupňů škol a mohou plnohodnotně odpovídat za oba stupně ZŠ.

Ředitelka ZŠ: *Vyrušování při hodině, nepřipravenost na hodinu, nenošení domácích úkolů, běhání po chodbách, pošťuchování se, posměšky.*

Otázka č. 10:

Jaké projevy nekázně se nejčastěji vyskytují u žáků na 2. stupni?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat sedm kategorií výpovědí:

- drzost
- vykřikování a vyrušování
- ničení věcí
- vulgarismy
- záškoláctví
- agrese
- šikana

V otázce č. 10 vyjmenovali tazatelé téměř shodně tyto projevy nekázně – *drzost vůči spolužákům i učitelům, vykřikování a vyrušování při hodinách, ničení věcí spolužákům, ničení školního majetku, vulgární vyjadřování, záškoláctví, agresivní chování a projevy šikany*. Názory informantů obsahovaly výroky všech uvedených kategorií. V některých se shodli všichni a následně postupně doplňovali, na co si vzpomněli a s čím se osobně často setkávají. Stejně jako u otázky č. 9. je vhodné dodat, že učitelé znají oba stupně škol a mohou plnohodnotně odpovídat na tyto otázky.

Ředitelka ZŠ: *Ničení věcí spolužákům, ničení školního majetku, vulgární vyjadřování, drzost, vzájemné fyzické útoky, záškoláctví, občas šikana, občas kouření.*

Otázka č. 11:

Můžete popsat nějaký případ, který jste v poslední době řešili?

Třídní učitelka 1. stupeň: *Žák vzorně plní domácí přípravu, při hodině však nechce pracovat – vykřikuje a obtěžuje spolužáky, například tím, že po nich hází drobné předměty. Otec se dostavil poprvé do školy na opakované výzvy až před koncem prvního pololetí. Ve spolupráci s metodikem prevence domlouváme pravidelné docházky otce do školy pro konzultace vývoje chování. Jedná se o žáka 5. třídy, který žije v neúplné rodině a je svěřen do péče otce. Matka se o žáka nezajímá vůbec.*

Ředitelka ZŠ: *Kromě případů, které zde byly popsány, bych přidala jeden případ z minulého školního roku. Zde byli opakovaně přistiženi tři chlapci z 2. stupně, jak kouří na WC. Nejdříve jsme to řešili jednotlivě s každým žákem zvlášť ve spolupráci s třídním učitelem metodikem prevence. Pak jsme si do školy pozvali rodiče žáků, kteří se dostavili a spolupracovali.*

Otázka č. 12:

Stupňují se podle vás fyzické útoky a agresivní chování žáků?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat dvě kategorie výpovědí:

- stupňují
- nestupňují

Na otázku č. 12 odpovídali všichni informanti shodně tak, že fyzické útoky a agresivní chování žáků se *stupňují*. V posledních letech stále více, někteří to přisuzují hraní agresivních počítačových her, dále i vlivu médií, a hlavně vždy záleží na samotném přístupu rodičů a jejich vzoru vůči dětem. Názory informantů obsahovaly pouze jeden výrok uvedených kategorií. Všichni se jednoznačně shodli na uvedené kategorii, že fyzické útoky a agresivní chování žáků se *stupňují*. Ani jeden z informantů neuvedl, že by se k dané otázce vyjádřil kategorií *nestupňují*.

Třídní učitelka 1. stupeň: *Podle mě ano, a pokud vím, není to pouze na naší škole, toto je problém celoplošný. Sama to vidím na žácích 1. stupně, kdy o přestávce na sobě zkouší prvky jakési počítačové hry. Osobně to přisuzuji vysedáváním u počítače a hraním*

agresivních her. Samozřejmě to není u všech žáků, tady vždy záleží na přístupu rodičů, co dětem dovolí.

Otázka č. 13:

Jak působíte preventivně proti nekázní žáků?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat šest kategorií výpovědí:

- stanovení pravidel
- seznámení se školním řádem
- aktivní zapojení žáků během výuky
- třídnické hodiny
- dozory na chodbách
- preventivní program

Na otázku č. 13 informanti odpovídali tak, jak jsou zvyklí preventivně působit a co jim vyhovuje. Jedná se o *stanovení pravidel* hned na začátku školního roku a jejich pravidelné opakování. Dále *seznámení se školním řádem*, pravidelné *třídnické hodiny*, *dozory na chodbách během přestávek*, *aktivní zapojení žáků do výuky* během vyučovací hodiny. Názory informantů obsahovaly odpovědi ke všem uvedeným kategoriím, avšak úplně se vzájemně neshodli na uvedených kategoriích. Každý učitel uvedl po svém, jak má prevenci nastavenou a co se mu osvědčilo a dle jeho zkušeností funguje. Škola má vypracovaný *preventivní program*, jehož součástí jsou bloky preventivních aktivit.

Metodik prevence: *Domluva, třídnické hodiny, motivace k činnostem, aktivní zapojení do nabízených volnočasových aktivit, preventivní program, bloky preventivních aktivit, pravidelné dozory učitelů na chodbách během přestávek a dozory učitelů v jídelně.*

Otázka č. 14:

Jak hledáte pomoc?

V odpovědi informantů bylo možné identifikovat čtyři kategorie výpovědí:

- těžko
- spolupráce s metodikem prevence

- spolupráce s vedením školy
- spolupráce s rodiči žáků

Na otázku č. 14 hledali informanti odpověď delší dobu, všichni se shodli na tom, že pomoc hledají *těžko*. Pomáhají si tak, že vzájemně *spolupracují*, podporují se, problém se snaží řešit hned v počátcích spolu s *metodikem prevence, vedením školy a rodiči žáka*. Zároveň zde dodali, že mnoho rodičů odmítá spolupracovat a argumentují tím, že toto je problém školy, ať si to vyřeší tam. V mnohých případech ani nesouhlasí s negativním hodnocením žáka. Názory informantů obsahovaly výroky všech uvedených kategorií, všichni se shodli na tom, že pomoc hledají *těžko*. Na všech informantech bylo vidět, jak se jim na tuto otázku nelehko odpovídá. Sami po chvíli přiznali, že se mnohých situacích cítí bezmocní a bezradní. Všichni se dále shodli na tom, že spolupracují s *metodikem prevence, vedením školy a také s rodiči žáků*. Bylo vidět, jak je v této profesi důležitá vzájemná podpora a týmová práce.

Metodik prevence: *Těžko, snažíme se vzájemně spolupracovat a řešit problémy hned v počátcích.*

6 Diskuze

6.1 Diskuze k výzkumným předpokladům

1. Většina respondentů bude předpokládat, že žáci na 2. stupni ZŠ vykazují více kázeňských problémů, než žáci na 1. stupni ZŠ.

Ve výzkumném předpokladu č. 1. jsme se snažili zjistit, zda žáci na 1. stupni ZŠ vykazují méně projevů nekázně, než žáci na 2. stupni ZŠ. Tento výzkumný předpoklad se vztahuje k otázce č. 6., která je součástí dotazníkového šetření. Z uvedeného grafu jednoznačně vyplývá, že na 2. stupni ZŠ se vyskytuje mnohem více kázeňských problémů, než na 1. stupni ZŠ. Ze 100 dotazovaných respondentů odpovědělo 85 respondentů na tuto otázku odpovědí *ano*, pouze 15 respondentů odpovědělo odpovědí *ne*. Tento výzkumný předpoklad se dotazníkovým šetřením potvrdil.

2. Více než polovina respondentů bude uvádět, že řešili případ šikany.

Výzkumný předpoklad č. 2. se vztahuje k problematice šikany, což je v současných školách a školských zařízeních velmi častý a sledovaný jev. Tento výzkumný předpoklad se vztahuje k otázce č. 10., která je součástí dotazníkového šetření. Ze 100 dotazovaných respondentů uvedlo 53, že se se šikanou setkali a řešili ji, což je více než polovina dotazovaných. Zbýlých 47 respondentů odpovědělo, že se šikanou nemají žádné zkušenosti. Tento výzkumný předpoklad se dotazníkovým šetřením potvrdil.

3. Respondenti budou předpokládat, že více než polovina jejich žáků ZŠ kouří.

Výzkumný předpoklad č. 3. se týká kouření žáků, což je v dnešní době velmi rozšířený jev, vyskytující se již u žáků na 1. stupni ZŠ. Tento výzkumný předpoklad se vztahuje k otázce č. 12., která je součástí dotazníkového šetření. Ze 100 dotazovaných respondentů volilo odpověď *ano* - 80, pouze 20 odpovědělo - *ne*. Podle vyhodnocení odpovědí má zkušenost s kouřením 66 % žáků na 2. stupni, zbylých 34 % žáků má zkušenosti s kouřením již na 1. stupni ZŠ. Tento výzkumný předpoklad se potvrdil, zároveň odpověď na tuto otázku nemusí být úplně pravdivá. O některých žácích učitelé vědí, že kouří, u mnohých se mohou pouze domnívat (slyšeli to od jiných žáků, vypovídají na základě dotazníkového šetření u žáků).

4. Většina respondentů bude uvádět, že kázeňské problémy se týkají i nadaných žáků.

Výzkumný předpoklad č. 4. se týká kázeňských problémů u nadaných žáků v běžné ZŠ. Nadaní žáci jsou v současné době předmětem mnoha diskuzí, protože se řadí mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Je jim pokládán větší význam, než tomu bylo doposud a usiluje se o maximální rozvoj jejich schopností, tak aby s nimi dokázali pracovat učitelé v běžných ZŠ. Tento výzkumný předpoklad se vztahuje k otázce č. 16., která je součástí dotazníkového šetření. Ze 100 dotazovaných respondentů odpovědělo 56 respondentů, že se mu jeví jako problémová *občas*, 22 respondentů odpovědělo *často*, 17 respondentů odpovědělo *nikdy*, 3 respondenti odpověděli *velmi často* a 2 respondenti odpověděli na tuto otázku *stále*. Většina respondentů zvolila odpověď *občas*, pak následovala odpověď *často*, *velmi často* a *stále*, pouze 17 respondentů odpovědělo odpovědí *nikdy*. Vzhledem k četnosti odpovědí se tento výzkumný předpoklad potvrdil.

6.2 Diskuze k výzkumným otázkám

1. Souvisí délka praxe učitelů s kázeňskými problémy žáků?

Výzkumná otázka č. 1. se vztahuje k otázkám č. 2. a č. 3. Na tyto otázky odpovídali informanti různě. Někteří uváděli, že nejvíce kázeňských problémů řeší začínající učitelé. Tito učitelé prochází u žáků „testovacím obdobím“, což někteří z nich neustojí a předčasně opouští profesní dráhu a odchází pracovat do úplně jiného sektoru. Další odpovídali, že nejvíce kázeňských problémů řeší učitelé na sklonku kariéry, kteří mohou být „vyhořelí“ a nemají již tolik energie. Zároveň učitelé na sklonku kariéry nemají zkušenosti s řešením takových kázeňských problémů, které souvisí s dnešní dobou a užíváním informačních technologií (kyberšikana). Ve finále se shodli všichni informanti na tom, že každý učitel řeší kázeňské problémy žáků v různé intenzitě, což může být každou hodinu (i několikrát), každý den. Závažnější 1 - 2x za týden, kde již hledají odbornou pomoc u metodika prevence a vedení školy.

2. U které věkové kategorie nejčastěji řeší učitelé projevy nekázně?

Výzkumná otázka se vztahuje k otázce č. 8. Na tuto otázku odpověděli informanti shodně, že projevy nekázně nejčastěji řeší u věkové kategorie 12-13 let (6-7 třída ZŠ). U žáků

v tomto věku nastupuje nebo již probíhá období pubescence. Toto období je nelehké nejen pro učitele, ale i pro rodiče žáků a v neposlední řadě i pro žáky samotné. U žáků v tomto období probíhá mnoho změn jak tělesných, tak i duševních. Žáci hledají svou identitu a z dítěte se postupně stává dospělý. Důsledkem hormonálních změn mají zvýšenou labilitu, zažívají pocity úzkosti. Mají pocit, že jim dospělí nerozumí, z toho důvodu mnozí z nich inklinují k různým partám, často se projevují impulzivně a agresivně a jejich chování bývá nepředvídatelné. Mají problémy s autoritami, někteří mají k autoritám až odpor. Z toho vyplývají jejich kázeňské problémy ve škole, tito žáci se chtějí zviditelnit, chtějí být ostatními žáky obdivováni, mnozí z nich si ani neuvědomují, že dělají něco špatně a mnohých případech nedomýšlí důsledky svého chování.

3. Vyskytuje se podle učitelů u žáků na 1. stupni ZŠ méně kázeňských problémů než u žáků na 2. stupni ZŠ?

Výzkumná otázka č. 2. se vztahuje k otázkám č. 9. a č. 10. Na tyto otázky odpovídali informanti shodně a postupně se vzájemně doplňovali. Z těchto otázek vyplývá četnost kázeňských problémů na 1. stupni ZŠ a na 2. stupni ZŠ. U obou otázek vyjmenovali informanti řadu nejčastějších kázeňských problémů. Je patrné, že kázeňské problémy se vyskytují na obou stupních ZŠ, pouze jsou odlišné v míře a intenzitě. Na 1. stupni ZŠ jsou kázeňské problémy takového rázu, že ve většině případů si s nimi dokáže poradit sám třídní učitel. Na 2. stupni ZŠ jsou již kázeňské problémy závažnější, kdy je nutné při řešení vyhledat pomoc dalších učitelů, metodika prevence, vedení školy a rodičů žáka. Touto výzkumnou otázkou byl posílen náš názor z I. etapy výzkumu, kde nebyl potvrzen výzkumný předpoklad č. 1. Zde většina respondentů uvedla, že kázeňské problémy častěji řeší učitelé na 2. stupni ZŠ. Toto může být způsobeno tím, že většina respondentů přikládala větší váhu intenzitě kázeňských problémů než jejich četnosti.

4. Stupňují se u žáků fyzické útoky a agresivní chování?

Výzkumná otázka č. 4. se vztahuje k otázce č. 12. Zde se informanti jednoznačně shodli na tom, že fyzické útoky a agresivní chování žáků se stupňuje. Toto může být zapříčiněno hned několika důvody. Velkou váhu učitelé přikládali hraním agresivních počítačových her, ze kterých pak žáci v reálu zkouší různé prvky a vlivu médií. Svou roli zde hraje

genetická dispozice, vliv rodinného prostředí. V dalších případech je to prostředí, ve kterém žák vyrůstá a vliv vrstevníků.

5. Kde hledají učitelé pomoc?

Výzkumná otázka č. 5. se vztahuje k otázce č. 14. Všichni informanti se shodli, že pomoc hledají těžko. Snaží působit preventivně proti projevům nekázně a také proti rizikovému chování. Toto probíhá v rámci bloků preventivních aktivit. Dále nabízí žákům v rámci prevence širokou škálu volnočasových aktivit. Samotnou pomoc hledají učitelé těžko. Pomáhají si tím, že vzájemně spolupracují mezi sebou, s metodikem prevence a vedením školy a rodiči žáka. Avšak jsou případy, kdy rodiče se školou odmítají a nechtějí se školou spolupracovat. Zdůvodňují to tím, že co se děje ve škole je záležitostí učitelů a ne rodičů. V mnohých případech se při řešení kázeňských problémů cítí učitelé bezradní a bezmocní.

7 Závěr

Projevy nekázně jsou v posledních letech velmi diskutované téma. Týká se to především nekázně ve školách, ale také na veřejnosti, v médiích, ve sportu a dalších různých odvětvích. Děti mají za vzor nás dospělé, primárně se učí nápodobou. Pokud vidí, co dospělým v mnohých případech projde, i když poruší normu a pravidla společnosti, tak proč by samy nezkusily překročit dané hranice.

Téma práce jsem si vybrala záměrně, protože pracuji jako denní vychovatelka v Dětském domově se školou a s projevy nekázně se setkávám denně i několikrát. I přes svou dlouholetou praxi se stále setkávám s novými projevy nekázně a stále se učím, jak si s danou situací poradit. Zajímalo mě, co vlastně předchází tomu, než se k nám děti z různých důvodů dostanou. Zároveň mě zajímaly projevy nekázně v běžných základních školách s porovnáním nekázně v našem zařízení. Často k nám přichází děti, které již v nízkém věku mají zkušenosti nejen s běžnými projevy nekázně jako je lhaní, záškoláctví, útěky z domova, krádeže, ale také mají zkušenosti s užíváním alkoholu, kouřením, užíváním nelegálních návykových látek a v mnohých případech mají za sebou již nějakou trestnou činnost.

Ve své práci jsem si ověřila, že učitelé řeší často a mnoho projevů nekázně. V mnohých případech se necítí připraveni dané situace řešit, žáci velmi dobře znají svá práva a vědí, že je učitelé nemohou nějak potrestat, kromě toho, že jim domluví, udělí důtku, či sníženou známku z chování. Také rodiče často odmítají se školou spolupracovat, což je i jeden ze stěžejních problémů. Právě ta jednotnost rodičů a učitelů je velmi důležitá, pokud se to týká řešení nějakého kázeňského problému. Z těchto důvodů také mnozí učitelé předčasně odcházejí ze školství a hledají si práci v úplně jiném sektoru. Zde mám vlastní zkušenost se svým synem, který vystudoval učitelství. Avšak během absolvování studentské praxe si uvědomil, že toto povolání není vůbec jednoduché a nechce jej po vystudování vykonávat. Pracuje ve firmě a, jak sám říká, má klidnější práci za větší peníze.

Do výzkumné části jsem mimo jiné zahrnula také projevy nekázně u nadaných žáků. Zde mám opět vlastní zkušenost s mladším synem, který je nadaný a od začátku školní docházky průběžně řešíme nějaké problémy týkající se nekázně. Již v první třídě jsme syna nechali přeřadit na jinou školu, protože jsme prakticky denně slyšeli, jak je syn neukázněný a nezvladatelný. V další škole se mnohé změnilo, přesto se tam projevy

nekázně projeví a jsme nuceni toto řešit. Proto opět podotýkám, jak je důležitá spolupráce rodiny a školy. S nadanými žáky se v posledních letech snaží učitelé více pracovat. Ale pokud je to běžná třída základní školy bez asistenta pedagoga, tak se učitel více věnuje méně zdatným žákům a nemá dostatek prostoru rozvíjet schopnosti nadaných žáků.

V praktické části jsem si ověřila, že na základních školách se učitelé setkávají se širokou škálou projevů nekázně. Objevují se nové a některé projevy nekázně se stupňují, třeba zmíněné fyzické útoky a agresivní chování. Toto je přisuzováno, jak hraním agresivních počítačových her, vlivu médií, ale i tomu, co děti vidí kolem sebe, co pochází od nás, dospělých.

8 Literatura

BENDL, Stanislav a Anna KUCHARSKÁ. *Kapitoly ze školní pedagogiky a školní psychologie: skripta pro studenty vykonávající pedagogickou praxi*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7290-366-5.

BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.

BENDL, Stanislav. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0. a)

BENDL, Stanislav. *Nárys sociální pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-668-0.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2. b)

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha: Amulet, 2000. Alfabet. ISBN 80-86299-22-8.

FERJENČÍK, J., 2010. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. 2. vydání. Praha: Portál. 255 s. ISBN 978-80-7367-815-9.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. vydání. Praha: Grada. 254 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
- NOVÁK, Tomáš. *Mnohem menší dareba, než jste čekali*. Praha: Grada, 2014. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-5069-9.
- PAŘÍZEK, Vlastimil. *Učitel v nezvyklé školní situaci*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Knihovnička učitele. ISBN 80-04-23897-1.
- PELIKÁN, Jiří. *Výchova pro život*. Praha: ISV, 1997. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-23-4.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
- STEHLÍKOVÁ, Monika. *Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyhlasky-1>

9 Přílohy

9.1 Dotazník

1. Jste?

Žena

Muž

2. Jste třídní učitel/ka?

Ano

Ne

3. Jste učitel/ka na:

1. stupni

2. stupni

4. Jaká je délka Vaší praxe? (Ohodnoťte stupnicí 1–5)

0-5 let	9-10 let	11-20 let	21-29 let	30 a více let

5. Řeší kázeňské problémy častěji ženy než muži? (Ohodnoťte stupnicí 1–5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále

6. Vyskytují se kázeňské problémy více na 2. stupni než na 1. stupni?

Ano

Ne

7. Jak často se setkáváte se záškoláctvím svých žáků? (Ohodnoťte stupnicí 1–5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále

8. Jak často se setkáváte se lhaním? (Ohodnoťte stupnicí 1–5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále

9. Jak často se setkáváte s agresí a fyzickými útoky mezi žáky navzájem?

(Ohodnoťte stupnicí 1–5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále

10. Stal se na vaší škole případ šikany?

Ano

Ne

11. Pokud ano, jak jste ho řešili? (Stručně popište)

--

12. Kouří podle Vás žáci?

Ano

Ne

13. Užívají podle Vás žáci nelegální návykové látky?

Ano

Ne

14. Užívají podle Vás žáci alkohol?

Ano

Ne

15. Používají žáci při výuce mobilní telefony jako pomůcku k opisování?

Ano

Ne

16. Jak často řešíte projevy nekázně u nadaných žáků? (Ohodnoťte stupnicí 1–5)

Nikdy	Občas	Často	Velmi často	Stále

9.2 Rozhovor

Otázka č. 1:

Jak často řešíte kázeňské problémy?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Já řeším kázeňské problémy prakticky každou hodinu, většinou jsou stále stejné opakující se.

Třídní učitel 2. stupeň:

Kázeňské problémy řeším v podstatě každý den. Většinou se jedná o drobnosti, které si řeším s žáky sám. Samozřejmě se objevují takové kázeňské problémy, které je pak nutné řešit s vedením školy. Záleží rovněž na období a náladě samotných žáků, např. po prázdninách jsou děti pochopitelně více rozjívěné a nedávají při hodinách pozor a více vyrušují.

Metodik prevence:

Menší takové ty běžné řešíme každý den. Závažnější kázeňské problémy řešíme téměř pravidelně asi tak 2x za týden.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Menší kázeňské problémy řešíme každý den, větší problémy asi tak 1x za týden.

Ředitelka ZŠ:

Souhlasím, co tady řekli kolegové, že kázeňské problémy řešíme každý den.

Otázka č. 2:

Souvisí délka praxe s kázeňskými problémy?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Podle mě souvisí.

Třídní učitel 2. stupeň:

Zajisté. Čím delší je praxe, tím více nebo méně řeší dotyčný učitel kázeňské problémy. Avšak i učitel s dlouholetou praxí může mít problémy s řešením kázně a v dnešních případech především se šikanou ve třídě, a i šikanou samotného učitele. Zároveň z vlastní zkušenosti mohu říci, že největší problémy jsem měl, když jsem začínal, žáci zkoušeli, co si mohou dovolit, takže v té době jsem musel stanovit jasné hranice.

Metodik prevence:

Každý učitel řeší kázeňské problémy, ale mnohdy to souvisí i s délkou praxe.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Řekl bych, že ano.

Ředitelka ZŠ:

Podle mě ano.

Otázka č. 3:

Pokud ano, kteří učitelé mají nejvíce kázeňských problémů (začínající nebo ti, kteří jsou na konci své učitelské kariéry)?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Většinou mají kázeňské problémy začínající učitelé, kteří si prochází tzv. „testovacím obdobím“. U těchto učitelů žáci zkouší, co vše si mohou dovolit.

Třídní učitel 2. stupeň:

Dle mého názoru a zkušeností obojí, tudíž jak začínající, tak i ti, kteří mají mnohaletou praxi. Spíše jsem toho názoru, že učitelé s mnohaletou praxí mají méně zkušeností s novými kázeňskými problémy, např. kyberšikana.

Metodik prevence:

Většinou mívají problémy začínající učitelé, které si žáci „testují“. Zároveň učitelé, kteří svou profesi vykonávají delší dobu, tak jsou někdy „vyhořelí“ a již nemají tolik energie cokoli řešit a žáci si na ně více dovolují.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Ze své zkušenosti mohu říct, že více kázeňských problémů řeší začínající učitelé. Již jsem se setkal i s učiteli, kteří ukončili pracovní poměr během zkušební doby a dělají úplně jinou profesi.

Ředitelka ZŠ:

Většinou mívají častěji kázeňské problémy začínající učitelé, které žáci zkouší, co si k nim mohou dovolit. Také učitelé, kteří mají dlouholetou praxi, tak se setkávají novými problémy. To už patří k naší profesi.

Otázka č. 4:

Převažují na vaší škole ženy jako učitelky?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Ano na naší škole je většina žen učitelek, jsou zde pouze tři učitelé.

Třídní učitel 2. stupeň:

Ano jsme zde pouze tři učitelé.

Metodik prevence:

Ano je zde více učitelek než učitelů.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Ano, je zde většina učitelek.

Ředitelka ZŠ:

Ano je zde převaha učitelek asi jako ve většině škol.

Otázka č. 5:

Řeší kázeňské problémy častěji učitelky než učitelé?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Ne, bývá to stejné jak u učitelek, stejně i učitelů.

Třídní učitel 2. stupeň:

Rovněž musím říci, že učitelky převážně řeší kázeňské problémy. Vlastně bych to přisuzoval tomu, že učitelé si problém snaží vyřešit sami, zatímco učitelky více spolupracují vzájemně mezi sebou a s vedením školy.

Metodik prevence:

Ve své profesi pozoruji, že to je stejné u učitelek i učitelů. Je pravda, že učitelky se snaží problém řešit v počátcích a více komunikují a spolupracují s ostatními. Muži se to snaží spíše řešit sami.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Neřekl bych, ale vždy záleží na konkrétním problému.

Ředitelka ZŠ:

Neřekla bych, ale záleží na daném problému. Některý kázeňský problém vyřeší s přehledem lépe učitelky než učitelé a naopak.

Otázka č. 6:

Jaké kázeňské problémy řešíte nejčastěji?

Třídni učitelka 1. stupeň:

Nepřipravenost na výuku, žák při hodině nepracuje, o přestávce pobíhání po chodbách, vzájemné pošťuchování, posměšky, schovávání věcí spolužákům.

Třídni učitel 2. stupeň:

Musím přiznat, že se objevují většinou závažné problémy, viz zmiňovaná kyberšikana. Dále jsou to převážně urážlivá a sprostá slova mezi samotnými žáky, posměšky, případně i naschvály v podobě „sněžení“ svačiny svému spolužákovi, což poté vyplývá v šikanu jako takovou. Dále to je vykřikování při hodinách, odmlouvání, drzost, posměšky, pošťuchování. Občas řešíme záškoláctví, víme o žácích, kteří kouří, někteří již zkusili i alkohol a nelegální návykové látky.

Metodik prevence:

Občas řešíme šikanu, kterou se snažíme podchytit hned v počátcích. Dále řešíme pobíhání po chodbách, ničení školního majetku, ničení věcí spolužákům, vyrušování při hodině, vulgární vyjadřování, drzé chování vůči dospělým, rvačky mezi spolužáky, záškoláctví.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Vyrušování v hodinách, vulgární vyjadřování, posměšky, ničení věcí, záškoláctví, občas šikanu.

Ředitelka ZŠ:

Běhání po chodbách, vyrušování při hodině, vulgární vyjadřování, ničení věcí spolužákům. Ničení školního majetku, lhaní, záškoláctví, šikana, drzé chování vůči dospělým, vzájemné pošťuchování, posměšky mířené spolužákům i dospělým, rvačky.

Otázka č. 7:

Pokud se projev nekázně týká žáka, u kterého se střídá více učitelů, řešíte to společně?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Ano vždy spolupracujeme, toto mi přijde v naší profesi velmi důležité.

Třídní učitel 2. stupeň:

Ano, tyto problémy se řeší kolektivně a na poradách, např. jaký kázeňský postih jej bude čekat, zároveň pozvání rodičů do školy a společné hledání řešení.

Metodik prevence:

Ano spolupracujeme, to mi přijde v naší profesi jako samozřejmost. I když se to někdy může jevit jako maličkost, je vždy vhodné si informace předat, aby to věděli ostatní kolegové, i když jich se to třeba netýká.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Samozřejmě spolupracujeme, setkáváme se při pravidelných poradách. Zároveň pokud se objeví jakýkoliv problém, vždy učitel přijde za námi nebo metodikem prevence a hledáme společně řešení.

Ředitelka ZŠ:

V tomto případě musím říct, že vzájemná spolupráce je důležitá. Žáci musí vědět, že nejen spolupracujeme, ale také se dokážeme podpořit a jednat jako tým.

Otázka č. 8:

U jaké věkové kategorie se vyskytuje nejvíce projevů nekázně?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Nejvíce kázeňských problémů se řeší u žáků v 6. a 7. třídě.

Třídní učitel 2. stupeň:

To je těžké říct, jelikož jsem učitel druhého stupně, tak převážně to je 6. a 7. třída, ale co tak pozoruji, problémy nastávají již v brzkém věku. Musím potvrdit z tvrzení kolegyně z mateřských škol, že i u nich již dochází k projevům nekázně až šikany, které dále mohou přecházet do 1. stupně základních škol.

Metodik prevence:

Nejvíce kázeňských problémů řešíme v 6. a 7. třídě, což je věková kategorie 11-14 let.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Více kázeňských problémů řešíme na 2. stupni, konkrétně u žáků ve věku 12-13 let.

Ředitelka ZŠ:

2. stupeň, nejčastěji 12-13 let.

Otázka č. 9:

Jaké projevy nekázně se nejčastěji vyskytují u žáků na 1. stupni?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Žáci při hodině vykřikují, nespolupracují, ruší ostatní žáky. O přestávce běhají po třídě, po chodbách, vzájemně se pošťuchují, posmívají se navzájem. Nenosí domácí úkoly.

Třídní učitel 2. stupeň:

Vyrušování, nedávání pozorů při hodinách, pošťuchování mezi spolužáky, posměšky, běhání po chodbách školy.

Metodik prevence:

U žáků 1. stupně ZŠ nejčastěji řešíme nevhodné chování o přestávkách – pobíhání, strkání se, schovávání věcí.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Porušování pravidel bezpečnosti (běhání po chodbách), vyrušování při hodině, žáci nenosí domácí úkoly.

Ředitelka ZŠ:

Vyrušování při hodině, nepřipravenost na hodinu, nenošení domácích úkolů, běhání po chodbách, pošťuchování se, posměšky.

Otázka č. 10:

Jaké projevy nekázně se nejčastěji vyskytují u žáků na 2. stupni?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Jsou drzí na spolužáky i na učitele, bezdůvodně vykřikují, ničí věci spolužákům nebo i školní majetek. Občas se vyskytnou projevy šikany, které se snažíme podchytit hned v začátcích.

Třídní učitel 2. stupeň:

Větší intenzita např. nadávek, vulgarismů, šikana, dále mohu potvrdit z vlastní praxe, že si více žáci dovolují přímo na učitele, neboť vědí, že ze školy nemohou být „jen tak“ vyloučení.

Metodik prevence:

U žáků 2. stupně ZŠ nejčastěji řešíme vyrušování při hodině, vulgární vyjadřování nejen vůči spolužákům, ale i k učitelům. Dále agresivní chování, šikanu a záškoláctví.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Drzé a vulgární vyjadřování, ničení věcí, fyzické útoky, záškoláctví.

Ředitelka ZŠ:

Ničení věcí spolužákům, ničení školního majetku, vulgární vyjadřování, drzost, vzájemné fyzické útoky, záškoláctví, občas šikana, občas kouření.

Otázka č. 11:

Můžete popsat nějaký případ, který jste v poslední době řešili?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Žák vzorně plní domácí přípravu, při hodině však nechce pracovat – vykřikuje a obtěžuje spolužáky, například tím, že po nich hází drobné předměty. Otce se dostavil poprvé do školy na opakované výzvy až před koncem prvního pololetí. Ve spolupráci s metodikem prevence domlouváme pravidelné docházky otce do školy pro konzultace vývoje chování. Jedná se o žáka 5. třídy, který žije v neúplné rodině a je svěřen do péče otce. Matka se o žáka nezajímá vůbec.

Třídní učitel 2. stupeň:

Jednalo se o počátky lehké šikany (schovávání a ničení věcí), kterou jsme včas pochytily. Řešili jsme to s metodikem prevence, vedením školy a rodiči žáka, kteří ihned zareagovali a spolupracovali.

Metodik prevence:

Jak již zde zmínili kolegové, tak je to žák 5. třídy, toto řešení je v počátcích. A na 2. stupni počátek šikany, což se nám podařilo včas pochytit a úspěšně vyřešit.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Znovu bych opakoval dva případy, které již byly řečeny.

Ředitelka ZŠ:

Kromě případů, které zde byly popsány bych přidala jeden případ z minulého školního roku. Zde byli opakovaně přistiženi tři chlapci z 2. stupně, jak kouří na WC. Nejdříve jsme to řešili jednotlivě s každým žákem zvlášť ve spolupráci s třídním učitelem metodikem prevence. Pak jsme si do školy pozvali rodiče žáků, kteří se dostavili a spolupracovali.

Otázka č. 12:

Stupňují se podle vás fyzické útoky a agresivní chování žáků?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Podle mě ano, a pokud vím, není to pouze na naší škole, toto je problém celoplošný. Sama to vidím na žácích 1. stupně, kdy o přestávce na sobě zkouší prvky jakési počítačové hry. Osobně to přisuzuji vysedáváním u počítače a hraním agresivních her. Samozřejmě to není u všech žáků, tady vždy záleží na přístupu rodičů, co dětem dovolí.

Třídní učitel 2. stupeň:

Bezpodmínečně ano. Stupňují a zároveň se těchto projevů nekázně ukazuje čím dál častěji. Problém vidím převážně ze strany rodičů, protože nespolupracují.

Metodik prevence:

Z mého pohledu určitě ano. Pracuji zde již několik let, tak mohu objektivně posoudit, že žáci jsou více agresivní.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Určitě ano.

Ředitelka ZŠ:

Za ta léta, co pracuji ve škole, tak pozoruji, že ano. Nedokážu říct přesnou příčinu, ale v největší míře to přisuzuji hraní agresivních her na PC a mobilních telefonech.

Otázka č. 13:

Jak působíte preventivně proti nekázní žáků?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Hned na začátku školního roku si vysvětlíme pravidla vzájemné spolupráce a průběžně si tato pravidla opakujeme, navíc tato pravidla máme vyvěšené na třídní nástěnce. Také jsou žáci seznámeni se školním řádem a průběžně si ho opakujeme. Při hodině se žáky snažím zaměstnat tak, aby neměli čas na zlobení.

Třídní učitel 2. stupeň:

Snažím se být asertivní a mít nadhled při řešení menších problémů a nedělat z nich větší. Dále je to změna způsobů výuky, třeba tím, aby se žáci aktivně zapojovali a neměli při hodině čas cokoliv vymýšlet.

Metodik prevence:

Domluva, třídnické hodiny, motivace k činnostem, aktivní zapojení do nabízených volnočasových aktivit, preventivní program, bloky preventivních aktivit, pravidelné dozory učitelů na chodbách během přestávek a dozory učitelů v jídelně.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Domluva, třídnické hodiny, blok preventivních aktivit, nabídka zájmových kroužků, dozory na chodbách a v jídelně.

Ředitelka ZŠ:

Stanovení pravidel, pravidelné setkávání během třídnických hodin, nabídka zájmových kroužků, dozory na chodbách a v jídelně.

Otázka č. 14:

Jak hledáte pomoc?

Třídní učitelka 1. stupeň:

Vzájemná spolupráce s metodikem prevence, vedením školy a rodiči žáka.

Třídní učitel 2. stupeň:

Pomoc hledám zásadně ve školním kolektivu. Dále s metodikem prevence. Problém se snažím řešit ihned v jeho počátcích.

Metodik prevence:

Těžko, snažíme se vzájemně spolupracovat a řešit problémy hned v počátcích.

Zástupce ředitelky ZŠ:

Pomáháme si tím způsobem, že navzájem spolupracujeme a takzvaně „táhneme za jeden provaz“. Protože žáci vycítí jakékoliv „skulin“, kterých mohou využít ve svůj prospěch v tom negativním smyslu.

Ředitelka ZŠ:

Snažíme se působit preventivně. Pokud hledáme pomoc, tak tím způsobem, že spolupracujeme, problém se snažíme řešit hned v počátku, vzájemně se podporujeme.